

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

VI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, ÁPRILIS 6. 1876.

275—14. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. **Szerkesztőségi** iroda — hová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Weisz Bernát Ferenc,

k. tanácsos, mint a „nemzetgazdasági-egylet“ tagjának 1876. márc. 23-án tartott előadása.

Igen tisztelt gyülekezet!

Beszédem tárgyát képezik: gazdálkodásunk hiányai, ezek orvoslása munka és takarékoság által, és Deák Ferenc nyilatkozata az iskolai takarékpénztárakról.

Talán, nagy bátorság részemről általában felolvasást tartani, de a bátorság még fokozottabb szinten tűnik elő, tudva, hogy oly tárgyról is beszélek, melyről egy év óta — t. i. mióta fővárosunk közgyűlésében (m. é. ápril 7-én) erre vonatkozó indítványomat előadtam — már annyira mondatott, oly sok iratott és a mely tárgyat főleg nagyrabecsült tagtársunk, Kenessey Kálmán miniszteri tanácsos m. évi május 14-iki felolvasásában oly kitűnően kimerített, hogy számomra alig maradt érdekelt kelthető adat. Értem: „az iskolai takarékpénztárakat.“ De miután, dacára annak, hogy ez intézményt számos szakférfiu pártolja és — teljes dicsőréttel és elismeréssel legyen mondva — majdnem az egész hazai sajtó kedvezőleg és ajánlólag fogadta úgy, hogy az eddigelé tanusított buzgalmat részben már is siker koronázta, a menyinyben a múlt hó végéig hazánkban kilenc iskolai takarékpénztár lett életbe léptetve melyekben 1583 mindkét nembeli gyermek 8,365 frtot takarított meg, és hogy tudtommal számos hatóság és tanító készül ez intézményt életbe léptetni: még sem karoltatott fel az eszme elég gyakorlati módon és a kellő mértékben, a mint azt minden emberbarát óhajtott és elvárta volna. Miután továbbá az üdvös és jó ügy iránti buzgalmat, ha az csak szóban is nyilvánul, alig lehet rossz néven venni, sőt Shakespere szerint: „ha visszautasítottunk is, nem kell a jó szándék kivételétől visszariadnunk.“ Továbbá: miután a remény, hogy még is sikerülend, néhány új eszmével a felolvasásom keretébe felvett közérdekű ügyeket előmozdítanom és annak néhány új barátot szereznem, néhány kétkedőt

meghódítanom, és végre: miután a csak legközelebb, nagyon is korán elhunyt nagy hazánkfia Deák Ferenc ezen ide vágó szavai: „én is foglalkoztam e tárggyal, ez régi óhajtásom:“ sokkal fontosabbak, hogy sem ez alkalommal azokat felemlíteni, elmulasztanám, úgy hiszem, elég indokul és ösztönzésül szolgálhattak, hogy „Nemzetgazdasági egyletünk“ megtisztelő felszólításának e felolvasás tartásával feleljek meg. Hiszem, hogy az igen tisztelt gyülekezet úgy sem vár tőlem, az inkább a praktikus életpályán működöttől, mély tudományu, elméleti és az akadémiai formáknak és szigorú dialektikai törvényeknek megfelelő értekezést, meg fog szivesen elégedni azzal, ha az életből meritett, az említett kérdésekre vonatkozó tapasztalataimat, valamint több tudós, író és szakférfiunak véleményét s szellemdús nyilatkozatait egy komolyabb „causerie“ alakjában előadandom.

Azért mindjárt előre kikérem az igen tisztelt gyülekezet türelmét s elnézését, ha előadásomban talán itt-ott némi erősebb kifejezések, kicsinyes tények és ismétlések csúsznak be.

Belső meggyőződésem sugallata után indulok, vezérelve azon őszinte kívánatom által, miszerint szeretett hazánk javát eszméim leplezetlen egyszerű előadásával csak valamivel is előmozdítom.

Előadásomnak főcélja lévén a józan takarékoság elvét — az iskolai takarékpénztárak által is — minél szélesb körökben terjeszteni s helyzetünken ily módon is javítani, azt hiszem, helyes lesz, előbb kimutatnom, hogy e tekintetben még sok kívánni való van hátra, hogy előttünk még igen tág mező tárul fel, a hol javítani s ujitani kell és lehet. Már 1847-ben Szemere Bertalan azt írta: „nálunk az emberek nem eléggé szorgalmatosak, de még kevésbé előrelátók és takarékosak.“

Ugyan az említett fővárosi közgyűlésben tett indítványomban már mondtam, hogy „nemzetünk nagy része nem igen hajlik a takarékoságra.“ Mon-

dám „nagy része,“ mert tagadhatatlan, hogy mint más nemzetek, úgy mi is dicsekedhetünk azzal, hogy társadalmunk minden néposztályában már nagy a száma azon állampolgárainknak, kik okosan és célszerűen gazdálkodnak és hogy igen sokan vannak, a kik életpályájukat vagy semmivel, vagy igen csekély tőkével kezdték meg s szorgalom és takarékoság mellett oly polcra vergődtek, hogy független állásnak örvendhetnek s adandó alkalommal szintugy mint azok, a kik örökölt vagyonnal bírnak, szűkölködő felebarátainknak segítségére siethetnek és hasznos luxust is üzhetnek, stb.

De másrészt az sem vonható kétségbe, hogy van egy nagy része a társaságnak, mely a fényűzés s úrhatnámsági vágyaktól elragadtatva, a takarékoság üdvhozó hatását nem ismeri fel, éveken át csak a külfényt hajbászsa, míg végre háztartása rövid és disztelen feltűnés után, mint egy kártyaház romba dől.

Az egyes személyben úgy, mint az egész nemzetben mutatkozik a takarékoság illetően hiánya, s a társadalom minden rétegéből lehetne számos példát felhozni annak bebizonyítására, hogy ép a könnyelműség és a pazarlás, a takarékoság ezen ellentétei, mily sokféle tévutra tereltek egyeseket.

Bátor leszek, néhány kisebb-nagyobb példát csak a legutóbbi időből felhozni.

X. megye elhatározá, hogy folyamodni fog a magas miniszteriumhoz az iránt, hogy az új beosztásnál a törvényszék X-ben meghagyassék. Ha e folyamodványt posta útján küldik meg, az semmibe sem került volna; vagy ha annak átnyújtásával 3—4 személyt bíznak meg, a kiadás még mindig csekély lett volna; ők ezt nem tették; hanem, ősi szokás szerint, nagy számu küldöttségnek kellett a folyamodványt átadni. A hírlapok szerint 50 tagból állott küldöttség, jöllehet ennek néhány tagja Budapesten lakik, még is 20—30-nak, vagy tán még többnek X-ből ide kellett utaznia, pénzt költenie, időt mulasztania a nélkül, hogy kérvényüknek ily módon történt átnyújtásától nagyobb hatást, vagy sikert lehetett volna várniok.

Fővárosunknak hivatalos helyiségekre volt szüksége s a hatóság elhatározta, hogy a lipót-utcai telken hivataloknak alkalmas házat épített. Az első költségvetés 3—400,000 forintra rugott. De ezzel sem voltak megelégedve. A nagyzás szelleme anynyira erőtt vett a vezetőkön, hogy végre nem is hivatalház, ha-

nem oly diszes palota állt elő, mely 840,000 forintba került.

Ha a főváros nem 7—8%-os kölcsön útján nyert pénzzel, hanem saját pénzéből épített, még akkor is rosszszalásra méltó e tette, melynél talán 400,000 frtnál többet adott ki fényűzésre, mert ez öszszeggel sokkal szükségesbeket lehetett volna építeni, p. o. kórházat a szegény sinylődő betegek számára, kik még most is abban a fertőztetett Rókus-kórházban, vagy azokban a nyomorult barákokban szenvednek, fővárosunknak nagy szégyenére.

Igy történik ez az iskolaépítéseknel; szerény és a gyakorlati céloknak megfelelő iskolák helyett diszes palotákat emelnek.

De ez nem csoda. A volt kormányok sem gazdálkodtak jobban: építettek vámházat, mely a nagy luxus következtében közel négy millió frtba került; holott ha egyszerű, a szükségnek megfelelőt építettnek, a költség felével is beérték volna; a másik felével pedig az oly nagyon szükséges és valóban életkérdést képező közraktárakat építtethették volna föl.

És így van ez nálunk nagyban és kicsiben; így van ez most és így volt régebben.

A negyvenes években történt, a midőn boldogult legnagyobb hazánkfia gróf Széchényi István ama volt homok pusztára a Széchényi-sétatér létesítését tervezvén, adakozásokat gyűjtött; panaszkodva, szokott modorával elbeszélte, hogy az ifju főurak nem igen hajlandók ilyfélére áldozni, — mondván: „Te mindig csak pénzt kérsz mindenfélére, már szintén ki kell kerülnünk téged, mert mindig koldulsz.“ — Erre, úgy beszélte „öszszehittam őket és azt mondtam nekik: Te N. N. és Te . . . . és T . . . . ott láttalak benneteket a mult héten Bécsben a wieden színházban; mikor Lind kisaszszony a Vielkában énekelt, akkor 50 forintot kellett fizetni egy zártszékért, azt nem drágáltátok, (én, úgy mond, mint vendég voltam egy páholyban jelen) az ilyesmire van pénzetek; ha a cigány a kedvenc nótátokat huzza, akkor oda dobtok neki 10, 20 frtot; más egyéb bővebb magyarázatra nem igen alkalmas dolgokra százakat, de még többet is pazaroltok; de ha én egy hasznos ügyben járok, akkor haragosan elfordultok tőlem. Ti . . . .“.

„Félek, nagyon félek, — folytatá hozzám szólva a nagy férfiú — hogy a könnyelműség, a számítás nélküli pazarlás nálunk már nagyon elharapódzott és

egész jövőnket, fennállásunkat, függetlenségünket kockáztatja.“

Ezeket és más hasonlókat mondott Széchényi ez előtt harminc évvel és igazán félnünk kell, hogy lehangoló jóslatai beteljesednek, ha a józan és célszerű takarékossgot a legkomolyabb gondolkozás tárgyává nem tesszük.

Egyik legnagyobb hibánk az, hogy nem félünk az adósság-csinálástól. Országszerte általános a panasz, hogy „nincs elegendő hitel“ — „nincs elegendő pénz“ — azért a tömérdek folyamodvány az országgyűléshez egy felállítandó önálló független nemzeti bank iránt azon boldog hitben, hogy ha az létre jön, akkor minden bajnak vége leend, mindenkinek lesz anynyi pénze, mennyire szüksége van, szóval, paradicsomi életet várnak a nemzeti banktól. Senki sem tagadja azt, hogy a független önálló magyar nemzeti bank kiszámíthatatlan hasznára leend az országnak és hogy ezt hazánk méltósága is joggal követeli; de úgy látszik, hogy valamint a politikában sokan azon hitben élnek, hogy a „selfgouvernement“ abban áll, hogy mindenki azt teheti, a mit akar, úgy a nemzeti bankról is számosan azt teszik fel, hogy e bő forrásból mindenki annyit meríthet, a mennyivel minden szükségét fedezheti.

Hogy mennyire téves e felfogás, azt a praktikus ember előtt magyaráznom sem kell.

Hisz köztudomású dolog, hogy pénzügyintézeteinknél ritkán kevés, sőt néha fölös a forgalmi tőke és hogy fekvőbirtokra valamint váltókra, a legtöbb esetben bőven kerül pénz; csak hogy megkivánják, hogy az alap solid s biztos legyen. A kinek alkalma nyílik, részt venni a különféle kölcsönök megszavazásánál, az tudja, hogy a hol csak lehet, az intézet, érdekeinek veszélyeztetése nélkül, engedélyezhet, ott a kért kölcsön-összeg meg is szavaztatik.

Hogy a hitelt nyújtó intézetek nem csak nem szűkkeblűek, hanem inkább nagyon is bőkezűek, legvilágosabban mutatja az, hogy minden elővigyázat mellett is, számos bukásnál igen sok, százezrekre menő veszteségeket szenvednek.

Nem jó a folytonos adósság-csinálás, óvakodjék mindenki folytonosan hitelét használni.

Lehet azt időnkint igénybe venni, de a szakadatlanul arra való támaszkodás biztos végromlásra vezet. A hitel egy gyöngye, kényes lényhez, vagy növényhez hasonlító, mely többszöri vigyázatlan érintés által elromlik, elhervad; ezzel igen csinján kell bánni.

És az állam?

Valóban, rettentő képet nyújt nálunk összeállítása azon veszteségeknek, a melyek folytán a mi állami kölcsöneink többbe kerültek, mint más államokéi.

Dr. Mandello Károly buzgó nemzetgazdászunk szivességének köszönöm a következő igen érdekes, de szomorú felvilágosításra alkalmas nyújtó összeállítást.

Mily csekély hitelnek örvend a magyar állami pénzügy külföldön, mutatják a magyar állam által fölvett kölcsönök feltételei, ha azokat ugyancsak más államok által ugyanazon időben fölvett kölcsönök feltételeihez hasonlítjuk. Ez összehasonlítás mutatja a következőket.

A magyar vasuti kölcsön, mely az 1869—72-iki időszakban a piacra hozatott, ha pontosan számítottunk, 8.07%-ba került (árfolyam 68.56); ellenben, az ugyanazon időben Franciaország által fölvett 3%-os járadékkölcsön csak 4¹/₃%-ba (árfolyam 69.25, 5%-ra számítva 115) az Oroszország által fölvett 1870-ben 6¹/₃%-ba (árfolyam 80) került. E szerint, Magyarország vesztesége a francia kölcsönhez viszonyítva 39¹/₂ millió forint, az oroszéhoz pedig 9.7 millió forint.

A gömői záloglevelek, a 30 milliós kölcsön és az 54 milliós kölcsön 8¹/₄%-ba (árfolyam 75 és 75.25) kerültek. Franciaország ugyanazon időben a háború által szenvedett nagy veszteségei dacára 5 milliárdos kölcsönét 6%-al helyezte el (árfolyam 83.5); és Oroszország, mely 1871-ben szintén a pénzügyi fordult, 5.86%-es pénzt kapott (árfolyam 83.25.) E szerint, Magyarország az említett kölcsönökből 7⁷/₁₀ millióval kevesebbet kapott, mint kapott volna esetleg Franciaország, illetőleg 9³/₁₀ millió forinttal kevesebbet, mint kapott volna Oroszország.

Legkiáltóbb azonban a nagy 153 millió forintos kölcsön eredménye. E kölcsön pontos számítás szerint 10.89%-ba kerül (árfolyam 84¹/₆ és 87¹/₂) míg Oroszország 1873-ban fölvett kölcsöne csak 5.37%-ba (árfolyam 93). Magyarország e szerint a kölcsön első felével 33¹/₁₀ m. forinttal, másodikánál 31⁵/₁₀ m. frttal kevesebbet kapott, mint esetleg Oroszország.

(Folyt. következik.)

Az igazgató-tanács kis gyűléséből.

Kolozsvártt, március 20-n, 1876.

Elnök: gr. Mikó Imre ő nmltsza. Jelenvoltak: főt. Nagy Péter, püspök, Ince Mihály, dr. Kolosvári Sándor, Sárkány Ferenc, Szabó Adám és Bodor Antal, titkár.

1. Legid. gr. Teleki Domokos egyh. kerületi főgondnok előrebocsátva azt, hogy elhatározott szándéka levén a

s-szt.-györgyi tanodának adományozott geryeszegi könyvtárát a tanoda tetteles birtokába átbocsátani, felhivta a nevezett tanoda előljáróságát a könyvtár átvételére; azonban, a nyert válaszban arról értesített, hogy a tanodai épület építkezése miatt ezen kívánságának nem tehet eleget: kéri, hogy addig is, míg az adományozott könyvtár nevezett tanodánál elhelyezhető lesz, a tetteles átvétel iránt az intézkedéseket megtenni és késznek nyilatkozik, a könyvtárt becsomagolva, saját költségén Maros-Vásárhelyre szállíthatni.

A nemes szívű gróf által anyaszentegyházunk s különösen a nevelés előmozdítására oly gyakran tanusított áldozat-készségének ez újabb nyilvánulásával meleg köszönet szavaztatik s értesítettik, hogy a könyvtár átvételével és ideiglenes elhelyezésével a m.-vásárhelyi tanoda előljárósága bizatott meg, miről a m.-vásárhelyi és sepsi-szt.-györgyi tanodák előljáróságai értesítettnek.

2. Főt. Nagy Péter püspök aa. beadja a kiküldött bizottság nevében az 1875. évi állam-segély kiosztását tárgyazó véleményes jelentést. A kiosztási tervzet elfogadtatott s az egyházmegyék értesítettnek.

A megállapított kiosztási kimutatás a következő:

K I M U T A T Á S

az 1875-diki állam-segélyből kiosztandó 7000 o. é. frtból részesedésre ajánlott egyházközségekről és egyházi tisztviselőkről.

Sorszám.	Az ajánlott neve.	Öszv.
		o. é. frt.
1. V.-hunrad-zarándi egyházmegyéből.		
1	A harói egyházközség	200
2	Bartha Lajos, dévai lelkész	50
3	Fábrí József, ó-boldogfalvi lelkész	50
4	A nagy-rápolti egyházközség	40
5	Péter Albert, n.-rápolti lelkész	30
Összesen		370
2. Gyula-fehérvári egyházmegyéből.		
1	M.-igeni egyházközség	250
2	Sárdi egyházközség	100
3	Gruzda Domokos, tövisi lelkész	70
4	Székely László, tövisi tanító	30
Összesen		450
3. Nagy-enyedi egyházmegyéből.		
1	M.-szent-királyi egyházközség	260
2	Gál József, fel-enyedi tanító	40
Összesen		300
4. Kclozs-kalotai egyh.-megyéből.		
1	A gyalui egyházközség	100
2	Patai egyházközség	50
3	Alsó-járai „	100

Sorszám.	Az ajánlott neve.	Öszv.
		o. é. frt.
4	Balázs István, a.-járai lelkész	50
5	Sebestyén János, agg-lelkész	15
6	Domján János, kajántói lelkész	30
7	Kálmán István, egeresi tanító	15
8	Dévai Mihály, bábonyi lévita	15
9	Tulogdi István, m.-bikali tanító	15
10	Déési Domokos, n.-petrii tanító	15
Összesen		405
5. Szilágy-szolnoki egyházmegyéből.		
1	Az ér-körösi egyházközség	150
2	Sütlemed-cikói lelkész	150
3	„ „ tanító	40
4	Juhász Mihály, érkávási lelkész	40
Összesen		380
6. Déési egyházmegyéből.		
1	Az örd.-kereszturi egyházközség	250
2	Az esztényi egyházközség	100
3	A kidoi egyházközség	50
4	Bántó Mihály, esztényi lelkész	50
5	Szabó Sándor, dézsaknai „	50
6	Veres Károly, némai lelkész	30
7	Cinege Mihály, a.-tőöki tanító	30
8	Szakács Miklós, k.-lónai tanító	20
Összesen		580
7. Széki egyházmegyéből.		
1	Az apanagyfalusi lelkész és tanító	150
2	A vicei lelkész	150
3	Sebestyén Péter	15
4	Székely József, feketelaki lelkész	20
5	Nagy Elek, katonai lelkész	20
6	Balázs István, feketelaki tanító	15
Összesen		370
8. Görgényi egyházmegyéből.		
1	A görg.-üvegcsüri lévita	150
2	Garda Márton, nyugalmazott lelkész	210
3	Komlód-oroszfői egyházközség	135
4	Abafái egyházközség	80
5	A szengyeli tanítói fizetés-pótl.	50
6	Biró József, abafái tanító	30
7	Sipós József, kis-ilyei lévita	30
8	Érsek Sándor, köbőkuti tanító	30
Összesen		715
9. Marosi egyházmegyéből.		
1	Luka-ilencfalvi egyházközség	150
2	Hagymás-bodoni „	100
3	M.-kereszturi egyházközség	100
4	Haróci egyházközség	60
5	Csegezi „	60
6	Nagy Domokos, bód-mosoni lelkész	30
7	Kis Pál, h.-bodoni lelkész	30

Sorszám.	Az ajánlott neve.	Öszv. o. é. frt.	Sorszám.	Az ajánlott neve.	Öszv. o. é. frt.
8	Veres Mózes, csikfalvi lelkész .	30			
9	Molnár András, h.-bodoni tanító	15			
10	Málnási Ferenc	30			
	Összesen	605			
	10. Küküllői egyházmegyéből.			14. Sepsii egyházmegyéből.	
1	Sövényfalvi egyházközség	200	1	A kilyéni egyházközség	100
2	M.-ludasi egyházközség	100	2	A bodolai	200
3	Bethlen-szt.-miklósi egyházközség	100	3	Albu Endre, k.-borosnyói lelkész	40
4	Vas Ferenc, sülyei lelkész . . .	20	4	Biró Áron, kökösi lelkész . . .	40
5	Goc Zsigmond, herepei lelkész	30	5	Pethő János, magyaródi tanító . . .	30
	Összesen	450	6	Vágó András, s.-besenyői tanító . . .	20
	11. Szebeni egyházmegyéből.		7	Cintos Ferenc, szacsvai iskolai rektor . . .	20
1	Ágoston Mózes, esperes	100		Összesen	450
2	Kis-enyedi egyházközség	100		15. Orbai egyházmegyéből.	
3	Hosszúaszi	80	1	A tamásfalvi leány-egyházközség	200
4	Mihályfalvi	60	2	A pákói egyházközség	100
5	Lukács Ferenc, mihályfalvi lelkész	50	3	Zajzon András, lelkész	20
6	Horváth Miklós, n.-szebeni tanító . . .	40	4	Molnár Dániel, tamásfalvi tanító	20
7	Muzsnai József, mihályfalvi tanító	20	5	Tamó Károly, kovásznai énekes	20
8	Nemes András	20		Összesen	360
	Összesen	470		16. Kézdi egyházmegyéből.	
	12. Udvarhelyszéki egy.-megyéből.		1	Az ikafalvi egyházközség	100
1	Fehéregyházi egyházközség	150	2	A várhegyi	100
2	Alsó-boldogasszonyfalvi egyházközség	200	3	Mihályfalvi Ferenc, martonfalvi tanító	20
3	Kállai István, dobofalvi lelkész	30	4	Tusa János, ikafalvi tanító	20
4	Sándor Gergely, bözd-újfalusi lelkész	20		Összesen	240
5	Boc János, ocfalvi lelkész	20		Összesítve.	
6	Bonc József, hodgyai tanító	20	1	Vajda-hunyad-zarándi egyházmegye	370
7	Gábos Ferenc, miklósfalvi lévita	20	2	Gyula-fehérvári	450
8	Kovács Dénes, alsó-boldogasszonyfalvi tanító	15	3	Nagy-enyedi	300
	Összesen	475	4	Kolozs-kalotai	405
	13. Erdővidéki egyházmegyéből.		5	Szilágy-szolnoki	380
1	A bardoci egyházközség	100	6	Déési	580
2	Bonc József, baróthi levita	50	7	Széki	370
3	Benkő Sándor, k.-baconi tanító	30	8	Görgényi	715
	Összesen	180	9	Marosi	605
			10	Küküllői	450
			11	Szebeni	470
			12	Udvarhelyszéki	475
			13	Erdővidéki	180
			14	Sepsii	450
			15	Orbai	360
			16	Kézdi	240
			17	Hiri Ferenc, tanár	200
				Összesen =	7000

TÁRCA.

Egyesítési törekvés.

(Folytatás.)

A legutálatosabb eretnokség az, hogy vallása legyen alakinek, de erkölce nincs. Az istennek szolgálát, az ekleziát vajjon ékésitheti-e, vajjon illik-e ő hozzájuk a kevélység az alázatosság helyett? A pénznek szerelme annak meg-tálása helyett. És még is — fájdalom! — ezen ve-zettségekkel oly sokan teljesek közöttünk,

hogy a botránkoztatás és irtóztató bűnök egy-másra halmozattak.

Szükség annak okáért, minden püspököknek és eklezisia pásztoroknak elméjekre adni, hogy mostantól fogva mindvé-gig az igaz buzgósággal vigyázzanak, hogy minden botrán-kozásnak okait a papoknál kiirtsanak, a papi hivatalokba való regulákat keményen eleikbe tévén, minden pompás ke-vélységet, hypokritaságot, bujaságot, szerelmeire ger-jesztő minden alkalmatosságot tőlük eltiltsanak,

sőt minden világi fejedelmek az iránt Rómában megintethetnek, hogy a papi rend erkölcsének tisztaságára vigyázzanak, és az ő világi hatalmuk szerint a fenytéket és jó rendet köztük fentartsák és az erre szükséges rendelkezéseket minden másunnal való kérdezkedés nélkül megtegyék.

2. Másodsor, az ekklezsia fejének kötelessége az, hogy a vallásban levő ártalmas buzgóságot kirtsa, mely az ekkleziától elszakadtakat az egyesüléstől mindedig megtartotta. Jaj annak az országnak, melyben a papság azon mesterkedik, hogy buzgók legyenek, az eddig szokásban lévő vallásbeli buzgóság a vallásnak szeretetével szentől-szembe ellenkezik. Kötelesek arra a papok, hogy a vallásnak és békességnek gondolatait plántálják a népnek szívébe; megháborítják azok a társaságot, ha a sokféle vélekedésekkel azt különböztetni igyekezik, a vakmerő és mérges disputációkkal a szeretetnek és békességes türesnek köteleit elszaggatják és azon disputációkkal a mérgeskedés, harag és gyűlölség csak nőttön nő és gyarapodik.

Nagy szivbeli keserőséggel lehetne itten az egész keresztyénység eleibe támasztani azt a sok irtoztató gonoszt, mely a keresztyénységben oly sok vérontást okozott, a mióta a keresztyének egymással némely ágazatok felett veszekednek; e miatt számtalan városok elpusztultak, az emberi vér patakokkal folyt, az emberek megégettettek és a véghetetlen szörnyűség szörnyűségekre halmozott. A megfeszített Jézusnak — az isten és emberek között való közbenjárónak — kézben hordozott képével az eltévelyedett atyafiak kergettettek, kizártattak, üldököltettek.

Ezen gondolatlan vallásbeli buzgóságból támadtanak azok a gyökeret vert vélekedések, melyek az országban és ekkleziában tüzet és lángot gerjesztettek. Az istennek szolgálói azt hitték el magokkal, hogy kötelességekben állana ő nékik, öldöklő és gyilkoló helyeket építeni, embereket mészárolni és innepi készületekben szent dühösséggel, vért csepegő kezekkel, a meggyilkolt eretnekeknek jószágát egymás között felosztani. Szomorú és a keresztyénységnek gyalázatára van az az igazság, hogy éppen ezen hamis buzgóságtól megvakított némely pápák olyan gondolattal levén, hogy isten előtt való kedves szolgálatot tesznek: nem csak alkalmatosságot adtak az eltévelyedetteknek*) üldöztetésekre, hanem ők magok is sok ártatlan embereknek vérek kiontásában bűnösökké tették magokat.

„Teljes a historia az efféle gyalázatos undokságokkal; felborzad az embernek vére, mikor a Mexiko és Peru elfoglalásának historiáját olvassa, reszket az Irlandiában történt és két hónapokig tartott szörnyű vérontáson, sir és kesereg a Belgiumban felmészároltatott százötven ezer és még több embernek gyilkoltatásokon, a kik csak azért ölettek meg, hogy a gyilkosoktól különböző módon gondolkodtak. A „Bertalan éjszakáján“ esett szörnyű gyil-

kosság csattogásának irtoztató hangja még ma is hallatik. Menynyi ember égetésére való rakás fákat nem tornyoztatott fel ama szent inquisició-ra állított ítélő szék, hogy a fene-buzgóságnak áldozatot tegyen; mely nagy szánakozásra méltók nem voltak azok a boldogtalan emberek, a kik ezen ítélőbiráknak kezökbe estek. Ezen nyavalyás emberek az ő barátaiknak, atyafioknak, familiájoknak közepette fogságra vitettek, az atya a fiu oldala mellől, a fiu atyja szemei elől, a házasok házastársaik öléből ragadtattak ki, legkisebb részben is ellene állani nem merészelve, legkisebb idő-haladék, sőt legkisebb maga mentiségére való szó sem engedtetvén; nem engedtetett meg senkinek is, hogy az ilyen foglyot meglátogassa, tanításával éltesse, hozzája is hason, reá gondja legyen, vagy igyekezzék, ártatlanságát megmutatni. Azon szempillantástól fogva, hogy elfogatott, minden emberrel való szembeállításától megfosztatott és az ilyen boldogtalan ember egyszeribe minden barátaitól, jóakaróitól, pártfogóitól, atyafaitól, tanácsadóitól és minden vigasztalástól megfosztatván, olyan bírák kezébe esett, a kik gyakran a legmérgeesebb ellenségei voltak s a kiknek könnyű dolog vala, az ilyen ártatlanságot elnyomni és elpusztítani. Mind ezen kegyetlenségeket utálja a vallásnak isteni szerzője. A szelidségnek és atyafiai szeretetnek ezen főpéldája soha az üldözést nem tanította s nem akarja ez a főmester, hogy mi az eltévelyedettek ellen haragot, gyűlölséget és vér-szomjazást forraljunk elménkben, hanem, hogy őket szeressük, rajtuk szánakozunk, érettök imádkozunk; minden erőltetés a vallásnak ellenére van, az isten semmi erőltetett szolgálatot nem kíván; a régi atyák, az ekkleziának tanítói és a legnevezetesebb koncilliumok az illetén keménységet soha helyben nem hagyták, kik között sokan olyan szelidek voltak, hogy még a természet törvénye szerint élő pogányoktól is az idvességet megtagadni, nem merészelték.

A vallást nem halálra való üldözéssel kell oltalmazni, hanem, hogy érette meg is halljon az ember, nem kegyetlenséggel, hanem békesség türelemmel, nem gonosz tételekkel, hanem hittel, mert a vallás nem gonosz, hanem jó tétellel mutatja ki magát. A ki a vallást vérengzéssel, kínzás és kegyetlenséggel akarja oltalmazni, nem oltalmazza azt, hanem bemocskolja, megsérti, mert semmi nincs olyan szabadakarat szerint való, mint a vallás, nincsen ottan vallás, a hol a sziv be nem fogadta azt. Meg kell valakit az iránt győzni, nem erőltetni, mert az erőltetés képmutatókat és hypocritákat csinál.

Ezen sarkalatos igazságoknak tisztaságok felől meggyőztetvén lelkemben, szentül hiszem, hogy VI-ik Pius az ő pásztori hivatalának ereje szerint, ezen vérengző ítélőszéket mindjárt el fogja törölni és azon világi fejedelmeket, kiknek birodalmukban vagy egészen, vagy holmi maradványaira nézve még ma is fen vagyon: kérni is fogja, hogy azt a törvénynek erejével úgy kiirtsák, hogy annak nyoma soha se maradjon. Ezen módot fog benne a tévelygőknek (vagy akármi más névvel szoktak illetetni) excommunicációjával is, hogy ezen exkommunikációt, mind közönségesen, mind különösen erőtlenné és tehetatlenné teszi, még

*) Vajjon, melyik rész tévelygett?!

pedig olyan formán, hogy ezen kirekesztés soha ennekutána semminemű szín és ok alatt ne gyakoroltassék. Jó lenne, ennek felette, mind a világi, mind a szerzetes papoknak egyáltalában, keményen megparancsolni, hogy a prédikáló-székekben minden ellenkező prédikációktól és a nem katolikusok ellen való sértegető beszédektől most és mindörökké megtartoztassák magokat, a mi végre ismét kérni kellene a világi fejedelmeket, hogy erre keményen vigyázzanak és semmikép meg ne engedjék, hogy tébolygó és hamis buzgóságtól megvakított papok prédikáljanak olyan dolgokat, melyek a Krisztus cimerével — céljával, az apostolok lelkével és az egész apostoli egyházzal szemtől-szembe ellenkeznek és nem egyéb, hanem haragra ingerlik az elmét, hanem mindazon munkák, minekelőtte elpredikáltatnának, minden országban az a végre felállított census kezébe megvizsgálás végett adattassanak. A kik pedig ezen rendelést megszegnék és átalhánák: azokkal mint a keresztyénységnek ellenségével kellenék bánni, a tanító és prédikáló székéből kivettetni és a dolognak minéműségéhez képest érdemlett büntetéssel megszüntetni.

Közli: *Miklósi József,*
inaktelki ref. pap.

(Folyt. kövekezik.)

A világiak életszabálya a Buddha-követőknél.

Még mindig sok eltérő vélemény uralkodik a buddhizmus tanát illetőleg. Egyik szerint nem egyéb az, mind száraz metafizika, míg a másik szerint csupa mysticismus; a harmadik a valódi erkölcsiségnek látja benne kodexét, míg a negyedik arról igyekszik meggyőzni, hogy a világtól való merov elvonás az egész, rendszeres elfojtása a szivből eredő minden indulatnak. Melyik igazabb e vélemények közül? A feleletet Buddhának egy beszédére bizom, melyet a „Contemporary Review“ idej febr. számából veszek át, hol annak a Pali versió*) alapján készült angol fordítása van bemutatva. A beszéd — mint fordító mondja — a Pali kanonban „Sigálováda“ névvel bír, mi annyit tesz, mint: „Sigálanak adott útásítás,“ a déli buddhisták előtt azonban közönségesen „Gihivinaga,“ vagy „a világiak életszabálya“ cím alatt ismeretes. Az angol fordításban néhány jelentőség nélküli ismétlés ki van hagyva s így a magyarban is.

A b e s z é d.

Igy hallottam. Egy bizonyos napon Buddha Rájagahánál a Veluvana nevű ligetben időzött. Ugyanazon napon az ifju házigazda Sigála jókor reggel fölkel, kiment Rájagahából s megállva nedves hajjal, lengő ruhával és égre emelt öszszekulcsolt kezekkel, imádta a különböző égi-tájakat, keletet és délt, nyugatot és éjszakot, nadirt és zenithet. És Buddha jókor reggel fölkel, felölté ruháit s vevén csészéjét és felső öltönyét, elindult Rájagahába, alamizsnát kérni. És ő az áldott meglátá az ifjú házigazdát, a mint lengő hajjal

*) A ceyloni buddhisták e nyelven bírják a b. szentkönyvet: a Tripitákát.

és ruhával, és égre emelt öszszekulcsolt kezekkel imádta a különböző égi tájakat és meglátván, így szólítá meg őt.

Miért kelsz föl így jókor ifjú s elhagyván Rájagahát, miért imádod nedves hajjal és lengő ruhával a különböző égi-tájakat, a keleti tájt és délt, nyugatot és éjszakot, nadirt és zenithet?

Mester! midőn atyám halotti ágyán fekvék, akkor mondá nekem: fiam, imádd az égi-tájakat! Megfogadva e szerint atyámnak szavait, becsülve, tisztelve és szentnek tartva azokat, kora reggel fölkelek és kimenve Rájagahából, nedves hajjal, lengő ruhával és égre emelt öszszekulcsolt kezekkel imádom a különböző égi-tájakat, keletet és délt, nyugatot és éjszakot, nadirt és zenithet.

Nem így kell, ifjú, imádni a hat égi-tájat, a szent bölcsenek tanítása szerint!

Miként kell tehát mester imádni a hat égi-tájat? Kérnélek, mester, taníts meg a valódira, hogy tudjam, miként kell imádni a hat égi tájat a szent bölcsenek tanítása szerint.

Hallgass tehát ifju, figyelj szavaimra és én beszélni fogok. És az ifjú házigazda felelt: úgy leszen uram! Buddha pedig szóla imigyen:

Ifjú, miután a szent tanítvány fölhagyott a négy beszenynyező cselekedettel, miután reá befolyása nincs a négy gonosz állapotnak, hogy bünt kövessen el s miután a vagyon elpazarolásnak hat módját kerüli: megszabadulva a tizen-négy gonosztól s oltalmazva a hat égi tájat, győzelmesen vándorol át mind a két világon; meg van áldva rá nézve e világ és meg a másik is s testének fölbomlásakor a halál után, újra születik ő az égi lakokban.

Minő azon négy beszenynyező cselekedet, melyet ő elhagyott? Az életnek megsemmisítése beszenynyező, a lopás beszenynyező, a tisztátlanság beszenynyező, a hazugság beszenynyező: ezen négy beszenynyező cselekedet van elhagyva általa.

És melyik azon négy gonosz állapot, mely az embert ösztönzi, bünt követni el? Részhajláság által bünt követünk el, harag által bünt követünk el, tudatlanság által bünt követünk el, félelem által bünt követünk el. Mivel azonban a szent tanítvány életére részhajláságnak, haragnak, esztelenségnek, vagy félelemnek befolyása nincs: e négy gonosz vétetre nem ösztönzi őt. Ki részhajláság, harag, esztelenség, vagy félelem miatt az igazságot elferdíteni ösztönöztetik, annak dicsőssége, mint fogyó hold tűnik el. De ki ezektől meg nem kísértve, tartózkodik, az igazságot elferdíteni, annak dicsőssége teljes lesz, mint a növekvő holdnak pompája.

Hát a vagyon-elpazarlásnak ama hat módja? Szenvedélyes ivás, — ifjú! — színházbajlás, romlott társaság, kockázás, koborlás az utcákon éjen át, restség: ez azon hat rosz, mely nyomorba taszit.

Hat rosz van ifjú a szenvedélyes ivásban! Szegénység, civódás, betegség, becsület elvesztése, szégyenteljes helyzete az illetőnek és a képességeknek elsilányulása.

Hat veszély fenyegeti azt, ki az utcákon koborol éjen át. Élete veszélyben forog, neje és gyermekei elhanyagoltatnak, vagyona nincsen gondozva, rosz társaságu helyek lá-

togatásának gyanujába jön, rossz hírek keringnek fölé s fájdalom és bánat követik útjában.

Hat rossz vár arra, ki világi gyönyörök után szomjazik. Mindig kiált: hol van tánc? Hol van ének? Hol van zene? Hol előadás, bűvészet, nyilvános mutatvány?

Hat rossz vár a játékosra. Ha nyer, gyűlöltetik; ha vesz, szive bánatos. Vagyona eltékozoltatik, szavának nincsen súlya a bíróság előtt, barátai és rokonai megvetik és képtelennek tekintetik a házasságra, mert az emberek azt mondják: egy játékos nem tudja eltartani nejét.

Hat rossz vár arra, ki rossz társaságba megy. Minden zsebmetsző, minden szabadonc, minden csaló, minden gazember, minden számkivetett barátja és társa.

Hat rossz vár a henyére. Mondja, hideg van és nem dolgozik; mondja, meleg van és nem dolgozik; mondja, korán van és nem dolgozik; mondja, késő van és nem dolgozik; mondja, éhes vagyok és nem dolgozik; mondja, jól vagyok lakva és nem dolgozik. És míg így kötelességeit elhanyagolva, folytatja életét, elmulasztja új vagyont szerezni, a mi pedig van, az lassan elpárolog.

Némely barát csak is a társaságban jó, némely pedig színlő; az igaz barát a szükségben tetszik meg.

Alvás napfeljövet után, házasság-törés, bosszú, rossz akarat, rossz társaság és kincsvágy: ez azon hat dolog, mely az emberre romlást hoz.

Kinek bűnös barátai és társai vannak, ki bűnös cselekedetekre adta magát: tönkre van az téve mind ezen, mind a más világon.

Játékosság, dobzódás, táncolás és ének, alvás nappal és koborlás az utcán éjente, rossz társaság és kincsvágy: ez hat dolog hoz romlást az emberre.

Jaj a játékosoknak, azoknak, kik erős italt isznak, kik szomszédaiknak nejéhez járnak át, ki gonoszságot követ el s nem tiszteli a bűncselekedeteket, elenyészik az, mint az elfogyó hold.

Az, ki erős italt iszik, nyomorult és elhagyott; kioltatlan szomjjal szomjazik ő mindig; mint a ki vízben elmerül, úgy merül el ő az adosságban s csakhamar koldusbotra juttatja családját.

Ki nappal alszik s éjjel kél föl, ki borral és kéjlegéssel van tele mindig: nem képes az családot tartani.

Szegénység lepi meg azt, ki mondja, igen hideg van, igen meleg van, igen késő van és elhanyagolja napi munkáját; de ki férfiasan végezve kötelességét, legkevésbé sem veszi számításba a meleget, vagy hideget: annak boldogsága nem fog elenyészni.

Négyen vannak ifjú, kik barátoknak látszva, ellenségek álarcban: a haszonleső barát, a sokat ígérő ember, a hízoló s a mulató cimbor.

Négyképpen tűnik ki, hogy a haszonleső nem igazi barát. Meggazdagszik a te rovásodra, sokat vár kevéért, csak a félelem behatása alatt cselekszik igazságosan s önérdékü céljait követi, ha szolgálatodra áll.

Négyképpen tűnik ki, hogy a sokat ígérő ember nem igazi barát. Dicsekszik azzal, mit szándékozott megtenni éretted, dicsekszik azzal, mit szándékszik ezután megtenni,

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

mulató a bokolásokban, de a szükség percében panaszkodik, hogy képtelen segíteni.

Négyképpen tűnik ki, hogy a hízoló nem igazi barát. Helyesli, ha rosszat teszesz, helyesli ha jót teszesz; dicsér szemben és rágalmaz hát megett.

Négyképpen tűnik ki, hogy a mulató cimbor nem igazi barát. Barátod a mértéktelen ivásban s az utcai koborlásokban éjjelen; színházba-járó pajtasod ő s társad a kockajátékban.

Jánosi Gábor,
papjelölt.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Évnyegyedes előfizetőinket illetékeik bekül-désére kérjük. Az „Erd. egyház. jogtanának” szétküldését jövő számunk mellett ismét megkezdjük; szakadatlanul fogják venni olvasóink, míg bevégeződik, mely után a „Préd. tár” szerkesztéséhez fogunk. Pártársainkat kérjük, hogy ez utolsóhoz becses dolgozataikkal járulni sziveskedjenek és pedig minél előbb, hogy mentől változatosabbá és használhatóbbá tethessük.

= A kolozsvári egyházmegye akkora részvét mellett tartotta meg ápril 2-án a Deák-gyásznapélyt, mely Budapest után, valószínűleg páratlanul áll az országban nem csak a külső díszre, hanem azon intelligens és mélyen meghatott közönségre nézve is, melynek szűk volt a belső-farkasutcai templom. Az emlékbeszédet e lapok szerkesztője tartotta, és egy pár nap múlva kikerül a sajtó alól és 30 krtért kapható lesz. Az egész tiszta jövedelem a Deák emlékszóborra fog fordíthatni.

*. Mai számunkhoz mellékelve, veszik olvasóink ugyan-csak e lapok szerkesztőjének egy „előfizetési felhívását” „Corday Charlotte” című költői beszélyre. A vi-szony, mely lapunk és a szerző közt van, nem engedí, hogy bővebben szóljunk művéről. De, tán nem követünk el in-diskreciót, ha ajánljuk a szépirodalmat kedvellők szives figyelmébe.

253.—1876.

= Pályázati hirdetés. A nmlgu vallás- és köz-oktatási miniszter ur, f. évi 5405. sz. alatt kelt leiratával, a nagy-szebeni m. kir. állami főgymnáziumnál ürese-désbe jött latin- és görögnyelv tanszék betöltése végett a pályázatot közzé tette.

Ezen állomással 1200 frt rendes évi fizetés, 200 frt lakbér s ötödéves 100 forintnyi pótlék élvezése van egybe-kapcsolva.

A folyamodványok — melyekben az életkor, vallás, vég-zett tanulmányok, állapot, nyelvismeret, a tanári vizsgálat sikeres kiállása s az eddigi szolgálat okmányilag kimutatandó — a nmlgu vallás- és közoktatási m. k. miniszteriumhoz címezve, a már alkalmazásban levőknel minősítvényi táblázat kíséretében, közvetlen előjárásigaik útján, az erd. tankerü-leti főigazgatóságához Kolozsvárt nyújtandók be, 1876. ápril 15-ig, mint pályázati véghatárnapig.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi állandó igazgató-tanáctól

Kolozsvárt, 1876. márc. 28-án.

Gr. Mikó Imre,
elnök.

Bodor Antal,
titkár.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

VI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, ÁPRILIS 13. 1876.

276—15. SZÁM.

Megjelenik minden esütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca, 9 sz. —

Husvétii gondolatok.

A karácson a világosság, a nagypéntek az odaadó szeretet, a husvét az élet ünnepe. Világosság, szeretet, élet! Dicső hangok! Menynyire elragadjatok, menynyire lelkesítetek a mi valónkat. Világosság nélkül nincs szeretet, szeretet nélkül nincs élet! A jászoltúl a kereszten át, egész a diadalig. Ez a tökéletesen bevégzett ember-élet. Oh, bár a mi életünk is ehhez hasonló lehetne!

Még jóllehet sok homály borítja a világot, az államot és egyházat, a családokat és sziveket: a karácson egy biztosítékunk, hogy végre még is a menynyie világosság minden setétséget eloszlat. Még jóllehet az önzés legerősebb hatalom a földön: a nagypéntek egy kezeség, hogy a szeretet hatalma a tisztátalan szenvedélyeket meghódítja. Még jóllehet a földi élet teljes a megsemmisülés és halál borzalmaival: a husvét hirdeti, hogy a halálból új életnek kell előállani.

A husvétii gondolatok: a feltámadás gondolatai mindenhol, bennünk és rajtunk kívül. A természet nem tud kihalni, annak új életre kell ébredni: ez isteni világrend. Mióta a föld létezik, nem szűnik meg e vetés és aratás, a nyár és tél, a nap és éj; mindig újra, meg újra élet áll elő a halálból. A sirhantok felett üde élet sarjad; a tavaszi nap szingazdag virágokkal hinti be örök nyug-ágyunkat. — Életből a halálon át új élet!

Már a mi pogány elődeink ünnepelték a husvétot, ünnepi örömmel tekintettek a tavaszi napra és a tavasz istennője tiszteletére husvétii tüzek lobogtak a hegyeken és völgyekben. Gyermekük már örvendeztek a husvétii tojáson, a melyek tarkaságukkal, a szingazdag, a reájuk rajzolt alakokkal: az ébredő természetet ábrázolták. Ezen pogány, keresztyénség előtti ünnepek, jóllehet elég szépek s hatásuk a népre nem volt eltévesztett, de mind e mellett még is csak természeti ünnepek voltak.

Menynyivel magasabban áll a mi keresztyén husvétunk! A tavaszi üde lég, a fák virágai, a madarak dalai minket is gyönyörködtetnek, de azok korán elmúlnak, elhervadnak, elnémúlnak! Mily korán beállanak a hideg, hosszú téli éjszakák. Tavaszi gondolatok, megsemmisülés gondolatai. Oh nem! Mert a husvét nekünk — keresztyéneknek — nem csak a természet újra ébredésének ünnepe, hanem a feltámadás, ünnepe az el nem múló, változhatlan léleknek; győzelmi napja az igaz, eltörölhetlen életnek. Husvétii gondolatok: az örökélet gondolatai. Ott halál a legszebb életben, itt élet a hideg halálban.

A tavaszi hold-telte utáni első vasárnap ünnepli a keresztyénség a husvétot, mint Jézus feltámadásának emlékűnnepét, mely emlékeztet minket arra, hogy Jézus, kiben az isteni örökélet oly tökéletes módon nyilvánult, ha bár test szerint meg is ölték, de lélek szerint egy szűk sir falai közé nem zárhatták. Balgatag emberek, kik az élet a halálban keresték! Csak ott van halál, hol Jézus nincs jelen; hol azonban Jézus szelleme elterjedt, ott örökélet vagyion.

Oh, mily sok nagypénteket kellett átélni a keresztyénségnek és az emberiségnek. Mily gyakran feszítette Jézust keresztre a lelkiismeretlen főpapság, a vakhítű, szenyynes gondolkozású nép. De mindenik nagypéntekre jött egy husvét is, midőn a lábbal tapodott igazság ellenállhatatlan erővel emelkedett fel s széttörte a hazugságnak fejét; midőn Jézus szelleme megsemmisíté az álnokság és hamisság fejedelmeit s teljes fényben ragyogott az igazság.

Nem nagypéntek vala, de még is a nagypénteknek egy neme, midőn 1870-ben a pápai csalhatatlanság dogmává emeltetett. Keresztre feszítették az igazságot, lelkiismeretet, szabad gondolkozást, felforgatták a modern mivelttség alapját és az egyházi átok pecsétjével vélték a szabad, égi származásu eszmét örökre a sirba zárhatni. Vakmerőbben, gunyosabban az igazság még sohse volt illetve.

De lám „már kizöldelt a mező,“ már lobognak

— ha bár még csak egyes, de még is sokat ígérve — a hegyeken a husvétii tüzek egy észszerűbb katholicismusban. A holttetembe új élet tért vissza és bizalmatlanság lenne tőlünk, nem hinni, hogy a hatalmas szellemi harcból — melyet a jelen, a haladó korszellem fegyverével, a szolgaság ellen folytat — az igazság ne emelkedjék ki.

Nem csak a katolikus, de a protestáns egyházban is ébrednek bennünk husvétii gondolatok. Gondolatainkat főhangon önthetjük ki, hogy jelszavunkhoz, a „haladáshoz“, hivatkozunk lenni. Jóllehet Jézus szelleme még nálunk sincs tökéletesen átértve és érezve, de haladó törekvésünk biztosítékot nyújt, hogy eljön isten országa, amaz isten országa, hol a szép és nemes, az üdvös és jó, az erény és igazság egymást váltogatva, boldogítják az emberiséget.

Bedő Ferenc.

Weisz Bernát Ferenc,

k. tanácsos, mint a „nemzetgazdasági-egylet“ tagjának 1876. márc. 23-án tartott előadása.

(Folytatás.)

Ha már most összefoglaljuk azon veszteségeket, melyeket Magyarország az említett kölcsönöknél szenvedett és ha az összehasonlítást csak Oroszországra fogadjuk is el, mely pedig szintén nem éppen a legrendezettebb pénzügyi viszonyok közt volt, melynek szintén vannak kényszerrel felruházott papírjegyei: még ezen, nem éppen a legjobb hitelt élvező országgal szemben is azt találjuk, hogy Magyarország az említett kölcsönöknél, melyek összesen 328 millió forintot képviselnek, 83¹/₁₀ milliót, azaz, egész adósságának majdnem negyedével károsodott rossz hitele következtében.

De még ha Ausztria hitelét tekintjük és irányadóul a papíráradék kölcsönt vesszük is: a fönnebbi kölcsönök eszközlése alkalmával 65²/₁₀ m. forinttal károsodtunk (árfolyam 4²/₁₀ %-nál 70, tehát 5 %-nál 83¹/₂). E viszony a legújabb időben sem javult. Az új járadékkölcsön 80¹/₃ árfolyam mellett bocsáttatott ki és 20 %-al kedvezőtlenebb, mint Ausztria papíráradéka, mely 6 %-ra átszámítva 100 frton áll.

Itt van egy felszólítás, mely egy hamburgi állam kölcsönben való részvételre hívott fel: e kölcsön 4 %-os s kibocsátási ára 94¹/₂.

Tegyük fel, hogy a kölcsönvevő Hamburg-állam csak 92 % kap (két és ¹/₂ % provisióul esnek az üzletet közvetítő bankároknak), akkor, ha az ő kölcsöne,

mint a mi utolsónk, 40 milliót tenne, 37.680,000 frtot kapna. Mi pedig kapunk 32.200,000 frtot, tehát 5.480,000 frttal kevesebbet, mint Hamburg kapna; e mellett kamat fejében mi még évente 800,000 frttal fizetünk többet, mint Hamburg. De ha Hamburg nem 4, hanem 6 % kamatot fizetne, mint mi fizetünk, akkor a 37.680,000 helyett 56.700,000 frtot kapna, és így csupán a 40 millió kölcsönnél 25.500,000 frttal többet, mint mi kapunk. Ez óriás különbség.

És ha kérdezzünk, hogy miért van ez így? Vajjon, nem fizetjük mi államadóssági kötvényeink szelvényeit és kisorsolt kötvényeinket ép oly pontosan, mint p. o. Orosz, vagy akármely más szolid ország? Vajjon, minő választ adhatunk magunknak, midőn azt is látjuk, hogy majd ugyanazon urakkal, bankokkal, pénzüzetekkel és konsorciummal kötjük meg kölcsöneinket, azok által engedjük magunkat kizsákmányoltatni, kikkel a többi állam is érintkezésben van s köti legtöbb kölcsöneit roppant összegekkel jutányosabban, mint mi velünk?

Erre a felelet, ha nem tévedek, igen egyszerű: azért, mert valódi ingó pénzvagyton nálunk kevés lévén, folytonosan és szakadatlanul igénybe vesszük a külső pénzpiacot, a minnek természetes következménye az, hogy nincs bizalmuk bennünk; azt hiszik, hogy ki nem állhatjuk a roppant kiadásokat, mert nem követünk valódi takarékoságot.

És most, ismét visszatérek a magánosokhoz. Tekintsünk csak körül, igen tisztelt gyülekezet, mily szomorú pusztításoknak, romlásoknak voltunk tanúi az utolsó időkben; hány család jutott a koldusbotra, hány ősi, nemesi jószág került végrehajtás útján, potom áron, idegenek birtokába.

Példaképpül felhozom a „Budapesti Közlöny“-ből csak két hó folyamában ingatlanokra hirdetett bírói árverések számát. — Kitétek ezek mult év november havában a vidéken 1283-at, a fővárosban 129-et, júniusban 1352 és 48; ez arány szerint, a vidéken 15,810, a fővárosban 1062 árverés foganatosíthatnák egy év alatt.

Másik szomorú példáját nyújtja elszegényedésünknek a következő adat is, melyet, hivatkozva Helfy Ignác, országos képviselőre, annak az országgházban f. hó 2. tartott beszédéből idézek; azt mondta ugyan is: hogy Franciaországban a váltóperek évi átlaga 2300-at tesz, holott nálunk azok száma 15,000-re rug, a minnek oka nem csak a szélesb körnek engedett váltóképesség eredménye, hanem főleg fizetési képtelenségünkben s pontatlanságunkban rejlik.

Mind e baj pedig nagy részben onnan származik, hogy fiatal korukban nem tanulták meg honfitársaink, miként kelljen a keresménnyel, vagy örökséggel okosan elbánni, vagyonuk állásával számolni, nem szoktatták ideje korán arra, hogy könnyelmű vágyaik felett uralkodjanak, nem serkentettek munkára és észszerű s józan takarékosagra.

Az elszegényedés következménye azután a szégyen, adósságba esés, váltohamisítás, sikkasztás, tolvajlás; rablás, csőd, börtön, szökés, sőt az öngyilkosság is. Szomorú az, hogy magunk valánk tanui számos oly esetnek; sokszor csak néhány forint végett történik a legborzasztóbb gyilkolás. — A pénznek, legyen az bármily kevés, meg nem becsülése, ez azon szikla, melyen az erkölcs legtöbb esetben hajótörést szenved.

Mi nem igen tartunk a rómaiakkal, a kik azt kiáltották: „panem et circenses!“ tehát előbb a kenyér, azután az élvezet; mi nagy részben előbb, vagy is csupán a „circenses“-at kívánjuk; a kenyeret, vagy is a kenyérkeresetet későbbre, vagy egészen el is hagyjuk. „Time is money,“ vagy is, az idő pénz; de mi az idővel sem igen tudunk gazdálkodni. Így pl. üléseink, hangversenyeink a legtöbbször fél órával későbbben kezdődnek, mint hirdették; a pontosabbak tehát, vagy is azok, kik ép a kijelölt órára megjelennek, idejük egy részét elvesztik. Pedig, a ki pénz dolgában rövidit meg bennünket, azt csalónak, vagy tolvajnak mondjuk és az meg is kapja büntetését; de időnkét, bármily drága is az, mindenki könnyen megrabolhatja büntetlenül. Fővárosi közgyűléseink többnyire $\frac{1}{4}$ 5-kor kezdődvén, 7 óta után, tehát mintegy három órai tartamuk után végződnek. Ellenben, egy Drezda városi közgyűlés, mint annak egyik kezeim közt levő jegyzőkönyvéből kitűnik, esti $\frac{1}{4}$ 6 órakor kezdődött s miután 28 tárgyat elintézett, csak éji 11 óra körül oszlott szét. Országgyűlési üléseink rendszeren reggeli 10 óra után kezdődnek s 2 órakor már végződnek. Még csak nem régiben olvastam a berlini birodalmi ülésről egy tudósítást, mely szerint az febr. hó 3-án délelőtt 11-kor kezdődött s végződött este $\frac{1}{2}$ 5-kor s azután ugyan az nap $\frac{1}{2}$ 8 órától éji 11 óráig folytattatott. Következő nap (február 4.) pedig kezdete 12-kor, vége 6 órakor volt.

Az oly emberen, ki sem pénzével, sem idejével nem tud takarékoskodni legnagyobb szükségében is bajos segíteni. A múlt évi bő szűret alkalmával olvastuk, hogy némely szőlőtulajdonos kénytelen volt

egy akós hordóért egy akó bort adni, a mi 300 — 400 %-ot tesz és ezt valójában csak azért, mert annak idejében nem takarította meg azt a csekély összeget sem, mely most zavarából kimenthette volna. Ezek azon emberek, kik „von der Hand in den Mund“ élnek, a kik hiába dolgoznak, kevés gyümölcsöt aratnak a munkából; azok, a kik nem tesznek félre „une pomme pour le soif,“ „egy almát a szomjuság esetére,“ — mint a francia mondja. Az ily szegények elvesztik az önbecsülést, a nyugodt, gondolkozó tehetséget, az erőt s ha sokat szereznek is, a felesleget a kocsmában pazarolják el. Ezelőtt néhány héttel beszéltek, hogy egy napszámos egy napi munkájáért 6 forinthez jutván, a reggelire már 1 frt 50 krt költött. Van itt a fővárosban egy alsóbbrendű csárda, melybe csupa bérkocsis, kofa és napszámos-nép jár és a kocsmáros nyaranta még is majdnem minden nap 200 csibét öl le vendégei számára. Nálunk vajmi kevesen követik Franklint, a ki azt mondja: „mi panaszkodunk az adók ellen? Két anynyi adót tesz a henyesség, három anynyit a gög és négy anynyit a pazarlás.“ Vannak ugyan elegenden, kiknél az akarat, a szándék jó s az ilyenek sokat is beszélnek a takarékosaságról, de nem viszik keresztül takarékosasági terveiket. Már e részben, az úgy nevezett, „phrasis“ nem használ, itt erélyes tette van szükség. Szeretünk panaszkodni a sors, vagy mások ellen és nem akarjuk észrevenni, hogy saját magunkban rejlik a hiba. A ki a gonosz által vezetetti magát arra, hogy ne rakja félre jövedelmének egy részét — legyen az kezdetben bármily csekély is, — az bünt követ el magán és családján, az gyermekeit nem nevelheti kellőképpen, annak többnyire hitelben kell drágán vásárolnia s így lemondani a készpénzen való olcsó vásárlásról; szóval: az el van veszve. Bacon ajánlata szerint, a jövedelemnek mindig csak felét volna szabad elkölteni s a másik felét meg kellene takarítani. Smiles egyenesen „bolond“-nak nevezi azt, a ki józan számítás nélkül költ, és valóban, az angol törvény a pazarlót bolondnak nyilvánítja és vagyonát zár alá helyezi.

(Folyt. következik.)

Az igazgató-tanács nagy üléséből.

Kolozsvártt, ápril 5-n, 1876.

Elnök: gr. Mikó Imre, ő nmltsga. Jelenvoltak: főt. Nagy Péter, püspök, legid. gr. Bethlen János, Benkő János, Elekes Károly, Ince Mihály, dr. Kovács Ödön, Sárkány Ferenc, Szabó Adám és Bodor Antal, titkár.

1. Titkár előterjesztése folytán az egyh. megyei özvegy-árvai gyámintézetek pénztári kimutatásai, a takarékmagtárak állapotára vonatkozó véleményes jelentések és a gyermek-menhelyek felállítását tárgyazó indítványra vonatkozó vélemények beküldésére f. évi. február 1-re kitűzött zárhatáridő, f. évi. ápril 30-ig meghosszabbítottatik.

2. Sepsi-Szt.-György város közönsége felküldi a s.-sztt.-györgyi tanodai épület felépítésére egyb. kerületünk pénztárából felveendő 10,000 frt pp. névértékű köcsönről kiállított adós-levelet. Az adós-levelet elfogadtatik s a szükségesnek talált utasítások mellett, a tanodai előjáróság útján leküldésével, a kölcsön összeg pénz utalványoztatik.

3. Számvevő jelentése folytán a n. gr. Bethlen Krisztina, Kendeffy Elekné által a Kolozsváron levő árvák javára tett 437 frt 50 kr alapítványból, részletetés végett, a kolozsvári egyh. község felhivatik ajánlata megtételére.

4. A kiküldött bizottság beadott jelentésébe felfejti, hogy a gyalui egyh. község hivei egyh. kerületünk pénztárából felvett kölcsön tartozásából hátrálékos özszegnél temploma s tornya felépítésére jóval nagyobb összeget fizettek be és temploma kijavított s tornya felemeltetett, ezen bonyolult adósságos ügy elenyésztetése végett: kéri az egyh. kerületi közgyűléshez, az adósság elengedése iránt, indítványt tenni. A bizottság jelentése tudomásul vétetik és a gyalui egyh. község adóssága elengedése iránt az egyh. ker. közgyűléshez indítvány tétetik.

5. Tomka Károly, miszcionárius lelkész jelenti, hogy a pitești egyh. község pénztárnoka arról értesítette, hogy a papi szőlőt kiadta bérbe s a bérösszeg $\frac{1}{3}$ -ad részét egy igénylőnek kiadta. Utasítatik az egyh. község, hogy a kiküldött bizottság jelentése beérkezéssel hozandó határozatig, lelkészét hagyja meg a papi szőlő használatában s minden kezelési változtatástól tartozkodjék.

6. A kristyori egyh. község lelkésze fizetésének évi 300 frtről 400 frtra felemelése megengedtetik és a módosított díjlevél megerősítve leküldetik.

7. A kéméndi egyh. község papi állomása betölthetőségét — a fizetés csekély voltánál fogva — nem remélhetvén, kéri addig, míg a papi fizetésre elégséges alapot szerez, a harói anyaegyházhoz csatoltatását megengedni.

A kéméndi egyh. községnek a harói anyaegyházhoz csatoltatása a kért feltételek alatt az egyh. ker. közgyűlés jóváhagyása fentartásával megengedtetik.

8. A marosi egyh. megye tanácsa, az erdő-legelő és közhelyek elkülönítése, illetőleg szabályozása alkalmával ahhoz alkalmazkodás végett, az egyházközségek képviselői részére utasítást kér, utasításul az arra vonatkozó törvény-cikkek közöltetnek u. m.:

1-ör. Az erdői haszonvételekre vonatkozólag az 1871. évi LIII. t. c. 31. §. „A hol az erdő illetmények kihasítása megtörténik, vallás-különbség nélkül, a lelkészek számára egy egész telki, a tanítók számára fél telki erdő-illetmény hasítandó ki, a menyinyiben vagy gyakorlatnál, vagy egyességnél, vagy elvégre külső birtokuknál egy s illetőleg fél telki állományt meghaladó terjedelménél fogva nagyobb illetményre nem jogosítvák.“ 32. §. második ki-

kezdése „A lelkészek és iskola-tanítók számára kihasítandó erdő illetmények is a menyinyiben az iránt a volt földesurral más egyezmény nem jött létre, mindig a községi erdővel foglalandók össze s ezen esetben az illetmények megfelelő fa-menynyiséget a község tartozik kiszolgáltatni.

2. A legelő elkülönítésre vonatkozólag ugyan csak az 1871. évi LIII. t. c. 75. §.

A lelkészek számára a legelő-illetmény hasonlóképp birtokuk arányához képest számítandó ki, csak hogy ezen résznek, habár aránylag csekélyebb, vagy éppen semmi birtokkal nem bírnak is: mindenik egyh. községben vallás különbség nélkül, azon helyen, hol az templommal, vagy paplakkal el van látva, mindig anynyinak kell lennie, a menyinyit azon közép mérték tesz, mely ugyanazon határban egy külső birtokkal ellátott volt jobbágy számára rendeltetik. Az iskola-tanító számára minden esetben hasonló illetmény hasítandó ki.

3. Az arányosításról az 1871. évi LV. t. c. 13. §-e.

A lelkészeknek és iskola-tanítóknak a közös birtokok rendezése alkalmával erdő- és legelő illetőségük az 1868-diki XXXVIII. t. c. 30. §. érvényben tartása mellett, az egész közös birtokból adandó ki és pedig, ha a megállapított kulcs szerint több jogot nem bizonyítanak:

a) a lelkészeket anynyi erdő- és legelő-járandóság illeti, a menyinyi a közbirtokosok mindenikét külön illetné azon esetben, ha a közös birtok a közbirtokosok száma szerint — fejenként — arányosíthatnák.

Oly községekben, hol a közös birtokhoz jogosult felek különböző hitfelekezetnek, legyenek akár anya-, akár flokegyház tagjai, az egész közös birtokból kiszámított lelkési illetményhez, a különböző hitfelekezetek lelkészei a közös birtokhoz jogosult hivek számarányában részesíttetnek;

b) az iskola-tanítók erdő- és legelő járandósága: fele annak, mint a menyinyi a lelkész részére jár.

Ha a községben jelenleg létező hitfelekezetek valamelyike teljesen megszűnik, az illető felekezet lelkészenek, iskola-tanítójának erdő és legelő-illetménye a községi iskola-alap tulajdonává válik 14. §. Ha azonban a lelkésznek, vagy tanítónak, a közös birtokból, vagy az erdőre nézve szám szerint meghatározott állandó menyinyiségű évenkénti öfa járandósága, vagy a közlegelőre nézve akár menyinyiség, akár minőség tekintetében meghatározott legeltetési joga szerződésileg van kikötve, ez esetben a megelőző 13. §-tól eltérőleg, a szerződésileg kötelezett járandóságnak megfelelő menyinyiségű és minőségű erdő, vagy legelő rész adandó ki.

A 3-ik pont alatt hivatolt 1868. évi XXXVIII-ik t. c. 39. §. a következő:

„Ezen iskolai alap-vagygon gyarapítása végett mindennél, a hol a tagosítás és legelő-elkülönítés még ezen tul fog megtörténni, azon alkalommal a már fennálló, vagy netalán felállítandó községi népiskola számára a felosztandó közös területnek, mindenki illetményébe, aránylag beszámítandó legalább egy század része elkülönítettik.“

A fennebbi pontra vonatkozólag megjegyeztetik, hogy

1868-ik évi XXXVIII-ik t. c. végrehajtása tárgyában a m. kir. vallás- és közoktatási miniszter ur által 1869. május 26-án kibocsátott leirat III. fejezet 18. §. értelmében az 1868-ik XXXVIII. t. c. 39-ik §. rendelete szerint, iskolai célokra elkülönített rész jövedelme, a hol iskola jelenleg nem létezik, a törvény kellékének megfelelő felekezeti iskola, vagy iskolák segélyezésére fordíthatatik. Azon esetre, ha ily községben utóbb községi iskola állíttatik, a községi iskola felállítására és fentartására fordíttatik.

B—r A—l.

A népiskolai hatóságokról hozott póttörvénycikk.

A megyei kormányzat átalakítása, másrészt a közlebbi 6 év alatt tett tapasztalatok következtében szükségesnek látszott az 1868. 38. törvénycikket némileg módosítani. Ezen törvényjavaslat a múlt héten tárgyalatott a képviselőházban s következőleg állapított meg:

1. §. A népiskolaügy közigazgatását a vallás- és közoktatásügyi miniszter s annak vezetése alatt a törvényhatóságok és azoknak közigazgatási bizottságai, a tanfelügyelők, a községi hatóságok s az iskolaszékek eszközlik az 1868: XXXVIII. törvénycikk, a közigazgatási bizottságról szóló 1876. t.-c. és a jelen törvény értelmében.

2. §. Mindegyik vármegye (kerület, székvidek) a határai között fekvő s önálló törvényhatósági joggal bíró városokkal együtt külön tankerületet képez, úgy mindazonáltal, hogy ezen városok népiskolai ügyei, saját közigazgatási bizottságai hatáskörébe tartoznak.

Budapest főváros külön tankerületet képez.

3. §. A tanfelügyelőt az oktatáshoz és a közigazgatás ügyeihez értő egyének közül a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki, különös tekintettel azokra, kik az oktatás és iskolai igazgatás terén magukat gyakorlatilag is kitüntették.

Egy tanfelügyelő rendszerint csak egy tankerületben működik; kivételesen azonban több kisebb szomszédos tankerületnek is lehet egy tanfelügyelője. A vallás- és közoktatásügyi miniszter, ha a tankerület területének és népességének nagyságánál fogva a teendők halmozottsága igényli, állandó szakértő segédet, avagy segédeket nevezhet a tanfelügyelő mellé, úgy szintén szükség esetében egyes szakértőket az iskolák szakszerű vizsgálatával bizhat meg, mely esetben azok napidíjat kapnak és utiköltségeik megtéríttetnek; ezen felül ideiglenesen megbízhat ahhoz értő és önként vállalkozó egyéneket az iskolalátogatásokban való segédkezéssel.

A tankerületekbe tanfelügyelők, segédek és megbízottak akként alkalmazandók, hogy az államkormány ezen közegei minden iskolát évenként legalább egyszer meglátogathassanak.

A tanfelügyelők és segédek rendes fizetést húznak.

4. §. A hitfelekezeti iskolák fölött az állami fő felügyeletet a vallás- és közoktatásügyi miniszter a 3. §-ban

említett közegei által gyakorolja, a fennálló törvények értelmében.

5. §. A tanfelügyelő a közigazgatási bizottságnak tagja és tanügyi előadója, a bizottságnak népiskola ügyekre vonatkozó határozatai az ő jelenlétében hozatnak.

A tanfelügyelő főbb teendői:

1. köteles a tankerületében levő állami, községi, hitfelekezeti, társulati és magán alsó és felső népoktatási, úgy szintén a kisdedóvó öszszes intézeteket maga, vagy segéde, vagy az iskolalátogatásokkal ideiglenesen megbízottak által minél gyakrabban, évenként azonban legalább egyszer meglátogatni, illetőleg, meglátogattatni s azokban a népoktatási törvény pontos végrehajtására felügyelni. — E célból úgy a polgári mint a hitfelekezeti iskolaszékekkel s községi és egyházközségi hatóságokkal, úgy szintén az iskolák felsőbb hatóságaival, valamint a társulati és magán intézetek felsőségeivel közvetlenül is érintkezhetik.

2. Az állami népiskolai tanintézetek irányában a jelen s a közigazgatási bizottságról szóló törvény értelmében és a vallás- és közoktatásügyi miniszter utasításai és rendeletei szerein intézkedik.

3. Az iskolákban az oktatásra és nevelésre való szakszerű felügyeletet, illetőleg, főfelügyeletet gyakorolja. E célból

a) a nem állami és nem községi tanintézetek illetékes felsőségei az iskoláikban használt tanterveket és tankönyveket, melyeket a hitfelekezetek az 1868: XXXVIII. törvénycikk értelmében szabadon állapíthatnak meg, kötelesek a tanfelügyelővel közölni; hasonlóul kötelesek a tanítók is a tanfelügyelőnek, illetőleg, segédének, vagy a 3-ik §. értelmében megbízottaknak az általuk használt tanterveket, tankönyveket és taneszközöket az iskolalátogatások alkalmával előmutatni. Ha a tanfelügyelő a használt tankönyvek, vagy taneszközök között olyanokat talál, melyek sem a kormány, sem az illető iskola illetékes hatósága által engedélyezve nincsenek, vagy éppen az államkormány által el vannak tiltva: ezek elkoboztatása iránt, valamint azon tanítók elleni további eljárás tekintetéből, kik ily tankönyveket használnak, a közigazgatási bizottsághoz azonnal jelentést tesz;

b) a tanfelügyelő felügyel, illetőleg, felügyeltet (3. §.) arra is, hogy a törvényben kötelezett tantárgyak az iskolákban mily terjedelemben és az illetékes felsőség által megállapított tanterv szerint taníttatnak-e? E tekintetben, ha hiányokat tapasztal, figyelmezteti a tanítót, értesíti az iskola illetékes felsőségét és jelentést tesz a miniszternek. Hogy mily esetekben legyen ez szükséges, azt a miniszter rendeletileg fogja utasításában kiadni.

4. Felügyel, hogy az iskolák külső ügyei az illető polgári, avagy hitközségi előljárók által a törvény értelmében rendben tartassanak.

5. Olyan ügyekben, melyek nem tartoznak a közigazgatási bizottság hatáskörébe, a községi hatóságoknál, vagy az ügy minősége szerint, a községi iskolaszékeknél maga intézkedik s ezen intézkedéséről, ha szükségesnek látja, az illető járási tisztviselőt is közvetlenül értesíti.

A törvényhatóság járási (vagy azoknak megfelelő) tisztviselőihez intézendő rendeleteket illetőleg azonban a közigazgatási bizottságról szóló törvény 23. §-a értelmében jár el, vagy szükség eseteiben az ugyanazon törvény 19. §-ában irt intézkedést eszközli ki.

6. Felügyel a népiskolákban a közegésségi állapotra s ugy az 1868: XXXVIII. törvénycikk 27. és 28. §§-ában, valamint a közegésségügy rendezéséről szóló 1876 . . . tör-

vénycikk 27—35. §§-ában foglalt rendeletek megtartására..

7. A tanügyi statisztikai adatokat a polgári- vagy hitközségi hatóságtól közvetlenül, szükség esetén a közigazgatási tisztviselők segélyével bekivánja s azokat egybeállítva, a közigazgatási bizottsághoz és a vallás- és közoktatásügy miniszterhez beszolgáltatja.

(Folyt. következik.)

TÁRCA.

A világiak életszabálya a Buddha-követőknél.

(Folytatása és vége.)

E négyet: a haszonleső barátot, az álbarátot, a barátot, ki mindig tetszeni kívánva beszél s ki társ a vétkes gyönyörökben, a bölcs felismervén, hogy nem igazi barát, kerülki meszsziról, mint vészszel fenyegető útát.

Ifjú! e négy a valódi barát: a gondos barát, az, ki jó és balszerencsében ugyanaz marad, azon barát, ki jó tanácsot ad s a rokonszenvező barát.

Hogy a gondos barát, valódi barátod, e négyben nyilvánul: oltalmaz, midőn nincsen gyámolod; örködik vagyond felett, midőn gondatlan vagy, a veszély idejében segélyt nyujt s midőn véghezviendő dolga van, alkalmat ad, megkészserezni vagyond.

A barát, ki ugyanaz jó és balszerencsében, hogy igaz barát, e négyben tetszik meg: reád bizza saját titkait, hiven megtartja tied; nem hagy el veszélyben és föláldozza életét érerted.

A jó tanácsadó négyben tűnik ki, mint igazi barát: viszzatart a büntől, serkent az erényre, mindenben utasít, égbe útát mutat.

A rokonszenvező barát, hogy igaz barátod, e négyben tetszik meg: fájlalja balsorsod, örvend szerencsédn, rágalmazód zabolázza, dicsérőd dicséri.

A gondos és állhatatos barátban, a jó tanácsadó és rokonszenves barátban igaz barátot ismerve föl a bölcs, ragaszkodik hozzájok, mint anya csecsemőjéhez.

A bölcs ember igazsággal áldva meg, mint lángoló tűz fénylik. Ki — mint méh mézet — vagyont gyűjt, annak, mint épülő hangya-fészek növekszik jólléte s így szerzett, vagyonnal nem hoz családjára szégyent. Hadd elosztani négy felé vagyont s így kötni barátságokat. Az egyik részszel tartsa fenn önmagát, kettővel folytassa tovább dolgait, a negyedik részt pedig tegye félre — szüksége lesz arra a nyomor idejében.

De mi módon oltalmazza a szent bölcsenek tanítványa a hat égi-tájat? Tudd meg, ifjú, hogy e hat következő a hat égi-táj. A szülők a keleti táj, a tanítók a déli táj, nő és gyermekek a nyugoti táj, barátok és bajtársak az északi, lelkipásztorok a zenith, szolgák és alattvalók a nadir.

Öt kötelme van a fiúnak a szülőkkel szemben, kik a keleti táj. Így kell szólnia: ápolom azokat, kik engem ápol-

tak, teljesitem teendőiket, őrzöm vagyonukat, méltóvá teszem magam az öröklésre s haláluk után tisztelettel adózom emléküknök. És öt módon fejezik ki a szülők szeretetüket gyermekük iránt. Megóvják a büntől, erényben nevelik, jó nevelésben részesítik, alkalmas nőt szereznek számára s a családi örökséget átadják neki az illő időben. Így van megoltalmazva a keleti táj, s mentve a veszélytől.

Öt módon kell kifejeznie a tanítványnak tiszteletét a tanító iránt, ki a déli táj. Föl kell állnia előtte, szolgálja őt, engedelmeskedjék nekie, segítse szükségében s figyelmesen fogadja tanításait. És öt módon fejezi ki a tanító szeretetét a tanítvány iránt. Minden jóban neveli őt, megtanítja őt ragaszkodni a tudományhoz, tudományban és ismeretben oktatja, jól nyilatkozik róla barátai és társai előtt és oltalmazza a veszélytől minden oldalon.

Ötképpen fejez ki gyöngédséget a férj nője iránt, ki a nyugoti táj. Ha illemesen bánik vele, ha szives iránta, ha hű, ha tisztelteti mások által s illően ruházza. S ötképpen fejezi ki a nő férje iránti szerelmét. Helyes háztartást vezet, rokonok és barátok iránt vendégszerető, feddhetlen életű, takarékos házinő s ügyes és szorgalmas minden kötelmében.

Öt módon szolgál a tiszt ember barátnak és társainak, kik az éjszaki táj. Bőkezű, nyájas, jóakaratu, ugy cselekszik velük, miként akarja, hogy vele is cselekedjenek s megosztja velük jóllétét. Ezek viszont öt módon fejezik ki ragaszkodásukat barátjuk iránt. Örködnök felette, ha nincsen gyámolója, megőrzik vagyontát, hogy ha ő gondatlan, menhelyet nyujtnak a veszélyben, nem hagyják el a balsors közepe és pártolják családját.

Ötképpen kell a gazdának szolgáinak és alattválnak — a nadirnak — jóllétéről gondoskodni. Erők szerint kell kiosztani a munkát, el kell őket élelemmel és zsolddal látnia, betegségükben ápolnia, kell nem mindennapi gyöngédséget tanusitnia irántuk s alkalmoszerű nyugalmi időt adnia. Ezek viszont bizonyítsák be négyképpen gazdájuk iránti vonzódásukat. Fel kelnek előtte s utána fekszenek le, azzal, mit kapnak megelégszanek, becsületesen végzik munkájukat s gazdájukról jót beszélnek mindig.

Ötképpen kell, hogy szolgáljon a tiszt ember lelkipásztorának, a ki a zenith: kedvező tényekkel, szavakkal és gondolatokkal, szives üdvözlettel s anyagi szükségeinek fedezésével. És ök hat módon fejezik ki szeretetüket. Viszzatartják őt a büntől, serkentik erényre, barátságos indulattal

viseltetnek iránta, vallásos igazságokban nevelik őt, elosztják kételyeit s az égbe utat mutatnak.

A szülők a keleti táj, a tanítók a dél, nő és gyermekek nyugot, barátok és bajtársak éjszak, szolgálk és alattvalók a nadir, lekipászorok a zenith: tisztelje mindenki ezen tájakat s nem hoz akkor szégyent családjára.

A bölcs, ki erényes életet él, ki nemes és okos, alázatos és tanulékony: az felmagasztaltatik. Ki erős és szorgalmas, a balsorsban el nem csüggedő, állhatatos és bölcs: az felmagasztaltatik. Ki jóindulatu, barátságos, háládátos és bőkezű, ki vezetője, tanítója és nevelője az embereknek: az tiszteletben részesül.

Bőkezűség, nyájasság, jóakarát, önzetlenség minden körülmény között s mindenki iránt: olyan a mindenségben, mint tengelyszeg a lefelé rohanó szekérben. Ha ezen tulajdonok hiányoznak, sem atya, sem anya nem részesül tiszteletben és gyámolításban gyermeke részéről. És a bölcsök, mert ezen tulajdonokkal birnak, boldogok és tiszteletet nyernek.

Midőn Buddha imigyen beszélt, az ifjú házigazda, Siggála, következőleg tört ki: Bámulatos, valóban bámulatos ez, oh mester! Mintha valaki föllállítaná azt, mi öszszeroskadott, vagy kijelentené, mi eddig rejtve volt, mintha a helyes utat jelölné ki a vándornak valaki, vagy lámpát tartana ki a sötétbe, hogy mindenki lásson, kinek szeme vagy on a látásra. Igen, ép így ismertette meg az „Áldott“ képek által az igazságot velem. És én, oh én benned, bizom uram, a te törvényedbe és egyházadba fogadj föl engem, mint tanítványodat s igaz hívőt ezen perctől kezdve, mig csak életem tart.

Edinburg, 1876. március hóban.

Jánosi Gábor,
papjelölt.

VIDÉKI ÉLETT.

A marosi egyházmegyéből.

Koronka, ápril 6.

A marosi ref. egyházmegye, központi helyén M.-Vásárhelyt, ápril 2-án ünepelte meg Deák Ferenc emlékét. A várbeli torony harangjának mély zugása alatt imponásns menetben vonult a templom tornáca felé az egyházmegye, Nagy Sámuel főgondnok vezetése mellett; a szék tisztí kara és bizottsága, élén Beldi Gergely főkirálybiroval; továbbá a városi eklézsia előljárósága. A gyászba vont templom zsufolásig megtelt, vallás, rang és nemzetiségi különbség nélkül oda sietett résztvevőkkel. Meglátszott, hogy ez nem csak egy külön testület ünnepe, hanem mindenkié, kit e haza földje hord és egével betakar. A városi polgári dalárda, zene-kiséret mellett, szivrehatólag, melegen énekelt. Vályi Pál, esperes, szép könyörgése után, Tolnai Lajos mondott a nagy halotthoz méltó emlékbeszédet. Találó vonásokban jellemezte a 19-ik század három legnagyobb magyarját: Kossuth, Szechenyi és Deákot. Mint mikor öszszehalmozott képeket látunk egymás mellett s nem tudjuk, melyik szebb és vonzóbb, oly formán vagyunk e beszéddel, melynek képein a szebnél szebben ragyogott a költészet zománca... Élvezettel hallgattuk végig a lelkese-dés tűzénél felmelegült költőt.

Az ünnepelely lefolyása után a székházának tanácsster-

mébe jelent meg az egyházmegyét képviselő testület, ekkorra levén egyszersmind öszszehiva a tavaszi rendes közgyűlés is, melyet elnöklő esperes, az egyházmegye jelen állapotának terjedelmes előadása után, megnyitott. A jelentésből örömmel vettük tudomásul, hogy az országszerte felkarolt magtár-ügy iránt egyházmegyénk sem maradt hidegen. Mintegy ötven új magtár keletkezett az ősz óta. Nem csekély mérvű cáfolata ez annak, hogy hitfeleinkből a vallásos élet iránti áldozatkészség kihalt volna. Ezzel kapcsolatosan jelezni kívánom, hogy a magtárkezelési szabályokra nézve, egész egyházmegyét kötelezőleg, irányadó pontok vannak bizottságilag kidolgozva és gyűlésileg elfogadva, melynek dicséretes intenciója az, hogy a magtárt nem aljasítja a nép életverén hizó uzsorává, sőt, a menyinyiben mérsékelt kamat-maximumot állit meg, segélyező intézménynyé magasítja.

Elnök jelenti, hogy a kibédi lelkeszi állomásra megválasztatott Kövér András, aranyos-polyáni, a harasztkerekre Molnár Lajos abódi, a torboszlóira Derzsi Dénes mikeszászi lelkesz.

Az egyik jegyzőnek hivataloskodási három éve letelvén, elnök szavazásra hívja fel a gyűlést. Ez megtörténvén, az urnából Pap Elek tűnt elő. Rákosi Lajos, törvénykezési jegyző szintén lemond azon okból, hogy az ő hivataloskodási három éve is néhány hónap mulva kitelik. Azonban, minthogy, törvény szerint, a három év letelése előtt restauráció nem történhetik, ennél fogva a gyűlés a lemondást nem fogadja el s a választást a közelebbi gyűlésig elnapolja.

Indítvány tétellett az iránt, hogy a kepeváltási pénztőkék valami módon öszpontosittatnának, az egyes eklézsiákból egy közpénztárba és a papok onnan kapnák kezökhez fizetésöket. Ezt a gyűlés elfogadta s az egyházmegyei tanácsot néhány taggal kibőviteni határozta a végből, hogy ez eszmét komoly tanácskozás tárgyává téve, készitsen javaslatot a jövő közgyűlésre ennek mikénti létesithetése felől. Ha jól bele gondolunk ez indítványba, hamar átlátjuk egyfelelől, hogy ezzel törődni idő előtti munka; másfelelől, hogy a valóságban nem fog úgy célhoz vezetni, mint azt első tekintetre igérni látszik. Ugyan is, a kepeváltási pénztőkék alapját, a most alakult s ezután alakuló magtárak képezik, de ezek még csak a kezdet lépcsőjén állanak, tehát meszsze van még az az idő, mikor ezek megkivántató pénztőkéket nevelhetnek. És így, oly forma e pénzeknek (melyek még csak ezután lesznek) öszpontosítása és mikénti kezelése fellett vitázni, mintha valaki, a mint meglátja csirájából kiemelkedni a csemetét, azonnal a miatt kezdene tünődni, hogy annak gyümölcsét hová helyezze és miként kezelje. De ettől eltékvintve is, nem vezet célhoz életbe léptetése; mert ha egy közpénztárba lesznek öszpontositva az egyes eklézsiák kepeváltási tökéi, ez csak kellemetlenséget és késedelmet idéz elő sokszor, a menyinyiber azért, a mit otthon is megkaphatott volna, el kell menni a papnak, vagy tanítónak más vidékre, hogy ott negyedik, vagy ötödik kézből vegye át. Alig feltehető, hogy egy eklézsiában, mely a gabona-tőkét kezelni tudja, a pénztőke, mely mindig nagyobb kelendőségnek örvend, ne kezelődhethék jól. Ami azon ellenvetést illeti, hogy így kerülve lesz az egyháztagek tulterheltetése s az ebből folyó surlódás, erre azt mondjuk, hogy pénzt csak az veszen kölcsön, a kinek szüksége van rá s ha az egyház ládájából nem kap, elmegy az uzsoráshoz, vagy éppen felkeresi a közpénztárt és így a mit otthon megkaphatott volna, ez esetben is, máshová kell vándorolnia érette; mert a hol szükség van, ott a kölcsön amugy is megtörténik vagy innen, vagy onnan.

A statisztikai adatok felolvasása közben hosszas vita fejlődött ki különösen a miatt, hogy egyik vizitátor panaszosan emlegette fel, miszerint sem a lélekszám, sem a földbirtokok összeírása a valóságnak nem felel meg, mert nem igen kapott az egyes papoktól hiteles adatokat. E panaszra a gyűlés azon határozatot hozta, miszerint erélyesen utasítassanak az illetők, hogy telekjegyzőkönyvi másolatot szerezzenek maguknak egyházaik földbirtokáról. A lélekszámmal mutatkozó hiány pedig a nem sokára életbe lépő családkönyvekkel önként elenyészik. S minthogy említett határozat ugy is csak a kanonika vizitáció által nyerhet végrehajtást, önként esik kérdés alá, hogy vajjon ezt nem lehetett volna érvénybe venni a nélkül, hogy ne lett volna meghurcolva a gyűlés előtt az összes marosi papság s az összeszel az ártatlanok is és ne lett volna kitéve némely kiméltlen kifejezéseknek? Szükségesnek tartom kijelenteni, hogy félreértés lenne, ha valaki, tudósításom e passzusát a kanonika vizitáció elleni keztyű-dobásnak venné.

Hosszas diskussió folyt a felett is, hogy jövőre a statisztikai adatok kinyomassanak-e, vagy ne? Mindkét nézetnek voltak szószólói. Végre a gyűlés abban állapodott meg, hogy bizassék meg az egyházmegyei tanács, módját találni annak, hogy ez adatok kinyomatása miként eszközölhető legcélszerűbben és legolcsóbban?

Az állandó igazgató-tanács által a kassa domestikára vonatkozólag küldött leirat olvasásánál elnök bejelenti, hogy ez ügyről az egyházmegyei tanács előre gondoskodott, a menyinyiben az egyházmegyébe, járások szerint, két-két egyént bizott meg a kéregetéssel.

Iklandi Fülöp Péter, ki már többször jelentékeny áldozatkészséget mutatott, még a mult évben 100 forintot ajánlott fel azon célból, hogy ez alapját képezze egy oly tőkének, melynek kamataiból idővel a papok bizonyos évi járulékot nyerhetnének. Ezen ügy egy kisebb körű bizottság közén átmenve, most egy nagyobb bizottságnál van letéve. S dacára annak, hogy ez ajánlat sok águ feltételhez van kötve, nem kételkedünk, hogy a jövő közgyűlésen, ez ügy, végleges megoldást nyerend.

Midőn a tulnyomó realismus anynyira kimutatta szükségét az anyagi téren való haladásnak, nem csudálkozhatni, ha az egyházi gyűlések is oly feltűnően foglalkoznak ily nemű kérdésekkel. Ép ezért kétszeres mértékben érdemelnek méltatást azok, kik, ily időszakban, az áldozatkészségben jó példát mutatnak, mert napjainkban ép oly fontos szerep várokozik az ily férfiakra, mint az eszmék bajnokaira.

Gönci János.

Csapás tűzvész által.

Ugra, ápril 7. 1876.

Nagytiszeletű szerkesztő ur!

Az ugrai ev. ref. egyh. község minden értékes épületei: imaháza, fa-tornya, a benne levő harangok, lelkész-lak, gabonás, csűr, istálló f. évi ápril 1-én este 10 órakor, a lelkészlak szomszédságában lakó Benkő Károly ur istállójából támadott tűzvész lángjainak áldozatául estek. Nem tudom, nem bírom leírni azon mély, azon megrázó fájdalmat, mely ezen kis egyházközség vallásos, munka-bíró, de szegény és ezen kérlelhetetlenül bekövetkezett csapással megmérkőzni alig bíró tagjaira nehezkedett.

Minden komolyan vizsgáló, a vallás-intézmények iránt érdeklődő fia e hazának beláthatja, hogy a felettünk emelkedett vész-felleg a pusztulásnak és csaknem a végmegsemmisülésnek mily villámit árasztá reánk.

Ezen porig lealázó eseményt, a midőn tudatni kívánom a nagytiszeletű szerkesztő urral, bátorkodom egyszersmind

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

felkérni, sziveskedjék az ugrai ref. egyház ezen állását a nyilvánosság terén felmutatni és a menyinyire lehet, a mély sebhelynyitítésén, bár mi kevés részben segíteni.

Tudósításom bekövetkezett betegségem következtében késett; bár késett volna örökre!

Erődsdi Pál,
ugrai ref. pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

* A 15-ös bizottság f. hó 5-én ülést tartott, melynek tárgyát kizárólag a jegyzőkönyv-hitelesítés képezte s még is egy egész délutánt vett igénybe. Oka az volt, hogy m. Gáspár János ur, a bizottság jegyzője, nem jegyzőkönyvet, hanem naplót írt, melynél — ha nincs hiteles gyorsíró — természetesen tág tér nyílik a jegyzőnek saját pártállása szerint színezni a leírást, melynél a történeti hűség másodrangú szerepet szokott játszani. Miután polemiát kezdeni, nincs szándékunk, mellőzzük ez uttal a részletekbe bocsátkozást: csak annyit jegyzünk meg, hogy a heves vitákból elhozunk magunkkal egy tanulságot s ez az: hogy az efféle dolgokban a jóhiszeműség nem fizeti ki magát s legjobb, egy gyűlésnek nem oszlani szét addig, míg jegyzőkönyve nincs hitelesítve, mert néhány hét alatt a történeti tényállás helyét igen könnyen a célzatos tradíciók foglalják el, melyekből kiválasztani az igazat és hamisat, még a legjobb akarattal is igen nehéz feladat. Egyéb baj nem történt.

== Meghívó a „magyarországi protestáns-egylet“ negyedik közgyűlésére. Az egyleti választmány utasítása folytán a negyedik közgyűlést ezennel összehívjuk a f. évi május hó 14-ik és 15-ik napjaira, Kecskemétre. Május 13-án d. u. 2 órakor a központi választmány tartja előkészítő tanácskozását Kecskeméten, a reform. főiskola gyűléstermében s ugyanazon d. u. 4 órakor az irodalmi, miszsiói és humanisztikus célú bizottságok is ülést tartanak. A közgyűlés május 14-én d. e. 8 órakor kezdődik a reform. templomban tartandó istenitisztelettel. Ezt megelőzőleg, az egylet tagjai a kijelölendő tanácssterembe vonulnak, s az elnöki megnyitás után megkezdődik a tanácskozás. Tanácskozás alá jönnek: a titkári jelentés az egyletnek és fiókegyeleteinek másfél évi működéséről, a tartandó két felolvasás, a különböző bizottságok jelentései, valamint a fiókegyelet és egyesek által netalán teendő indítványok és a pénztári kimutatás. Végül az elnöknök és választmányának megválasztása egy évre. Kik a leszállított áron utazhatás kedvezményét igénybe akarják venni, sziveskedjenek Fehér Péter kecskeméti reform. főiskolai tanár urhoz fordulni, ki az e célra szükséges igazolványokat ki fogja szolgáltatni. Kelt Kecskeméten, 1876. márc. 30. Fördős Lajos, alelnök. Kovács Albert, titkár.

== A legnagyobb harang. Az ujonnan átalakított kölni dom számára Frankenthalban öntött harang ugy nagyságára, mint kiállítására nézve kétségkívül megérdemli a figyelmet. A harang 543 mázsát nyom. Elszállítására külön hajó kellett. Magassága 3.25 méter; az ütő-kör keresztmetszete 3.42 méter. Azon harangok közt, melyek meghuzás által harangoznak, a kölni a legnagyobb és legnehezebb. Annál még nagyobb és nehezebb Moskauban és Chinában Pekingvárosában van; de mind kettőt csak ütik. Európa legnagyobb harangjai a következők: a római Péter-templomé 380, az ol-mützi 360, a bécsi Sz.-István-templomé 359, a párizsi Notre-dame-i 348, a londoni Westminsterpalast-é 324, az erfurti 280, a kölni dom eddigi nagy harangja 220 mázsá.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

VI. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, ÁPRILIS 20. 1876.

277—16. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. **Szerkesztőségi** iroda — hová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Weisz Bernát Ferenc,

k. tanácsos, mint a „nemzetgazdasági-egylet“ tagjának 1876. márc. 23-án tartott előadása.

(Folytatás.)

Ha takarékosagot ajánlok, ne méltóztassanak ezt — a világot sem — a szennyos, aljas fukarsággal egy vonalba tenni: ez utóbbi semmiképpen sem ajánlandó. Ez megvonja szükölködő felebarátjától a segedelmet, nem áldoz a közjóra, dugva tartja vas ládájában a sokszor nem igen becsületes módon összekapart pénzt s nem ereszti azt ki kezéből. Távol legyen tőlem, hogy az effélet ajánljam. Vannak a takarékosok között olyanok, kik ugyan megvonnak maguktól élvezetet; olyanok, a kik, mint ama párisi hölgy, fukarkodnak gyufában, bérkocsiban, stb. de azért mindig készek ott, a hová az emberiség szólit, kisebb-nagyobb, sokszor ezerekre is rugó adományaikkal megjelenni. Ily józan, észszerű takarékosagot kívánok egész nemzetünknek a legmelegebben ajánlani, hozzávéve még a vele mindig párosan járó munkásságot.

Már a nevezett nagyhirű Franklin is egybefoglalta e kettőt, mikor azt mondta: „a ki nektek azt mondja, hogy az emberiség sorsát a munkán és takarékosagán kívül egyébvel lehet javítani, az ellenségetek, az meg akar titeket mérgezni.“

A munkás és takarékos ember nem csak hogy a legközvetlenebb szükségleteket fedezni, nem csak házat, nyaralót, gyárat, stb. építeni képes, nem csak attól van megmentve, hogy mástól szégyenszemre kéregessen, hanem még azon szerencsés helyzetbe is jut, hogy a társadalomnak és felebarátjának szolgálatára lehet, segíthet a szegényeken, árvákon és betegeken, az államnak fizetheti az adót minden megerőltetés nélkül, támogathatja a hazai ipart, kereskedelmet, az irodalmat és művészetet kisebb-nagyobb mértékben: mind oly dolog, a mit a pazarló nem tehet, mert az elpredálta szerzeményét, vagy örökségét. Arra, hogy mit lehet munkássággal és takarékosaggal elérni

nálunk csak úgy, mint másutt, számtalan példát találunk. Mert a szorgalom és mérsékletesség semmi különös ügyességet nem igényel és még is ezek észszerű használatától függ egész létünk szerencséje. „Selbst ist der Mensch!“ Az ember magát teszi azzá, a minnek lennie kell. A híres Cobden említett tett egy gyárról, mely 3000 munkással dolgozott és a melynek tulajdonosáról azt beszélték, hogy 25 évvel azelőtt semmivel kezdte s most dúsgazdag. Azon kérdésre, melyet ő a tulajdonosnak tett: ha igaz-e, hogy e nagy vagyont csupán maga szerezte? A kérdezett azt felelte: „nem; szerencsésen nősültem, mert nőm szövással hetenkint 9 schillinget és 6 pence-t szerzett“ (a mi pénzünk szerint mintegy 5 forint). De úgy van: munkásság és takarékosag a jóllét jelszava. E két tulajdonságra büszke lehet az, a ki bírja, mert a munkássággal az isten parancsát teljesítjük, a takarékosaggal pedig ellen állunk a pokol incselkedéseinek; lemondva az önző és muló élvezetekről, gondoskodva a jövőről, egész másképp tevén, mint az állatok, melyek megeszik ma, a mijök van és nem gondolnak a holnapra. A takarékos azonos a vagyonnal, ki bátran nézhet mindenki szemébe; ő független, saját ura, míg a pazarló legtöbbször adós lesz, hitelezői kegyelmétől függ, azoknak alárendeltje, mintegy rabszolgája lesz. Az ilyennek — főleg váltóprolongációk alkalmával — olyanok előtt kell hajlongani, kalapot emelni, hizelegni, a kikkel tán szóba sem állana, ha az ő adósuk nem volna. A ki e szégyenletes állapotot elevenen átérezni képes, az segíthet is a bajon. Ha valaki például fizetéséből, vagy szerzeményéből hetenkint csak egy forintot tenne a takarékpénztárba, ez 5%-os kamatjával öt év multán 295 frtot, tíz év mulva 675, 15 év mulva 1160, 20 év mulva 1780, 25 év mulva 2570, 30 év mulva már 3585 frtot tenne és így tovább.

Én ismerek egy oly iparos-segédet, ki heti 9 frt fizetéséből 3 frtot tud megtakarítani; egy hivatalnokot, ki évi 600 frtot tevő fizetéséből tisztessé-

gesen él, 40 frtot költ belőle könyvekre, még 100 frtot meg tud takarítani. Egy más valakit ismerek a ki ezer frt fizetéséből 6 gyermeket nevel és tisztességesen él. Ha valaki csak egy pohár sernek, vagy egy pár szivarnak az árát takarítja is meg naponta, — évek folytán nem megvetendő tőkével fog birni.

A Josefinum árvaházból néhány évvel ezelőtt egy árva fiut adtak tanulás végett egy mesterhez, mint ezt általában az ottani árvákkal tenni szokták. E fiu a mult évben felszabadult, de arra, hogy legénynek állhasson, szüksége lett volna a kellő szerszámokra. Van azonban a nevezett intézetben, (ugy mint a városi „Erzébet“ árvaleányházban is) minden árvának bizonyos, — adakozásból gyűlt pénzecskéje a takarékpénztárban. A szóban levő fiunak pénze 27 frtot tett ki, ezzel könnyedén megszerezhetette a szükséges szerszámokat, beállott legénynek s mint azt nekem az intézet apja, Staffenberger István bizottmányi tag ur beszélt, igen szerencsés és boldog.

A mult évben egy hivatalnok panaszkodott valamelyik lapban, hogy szüksége levén 200 frtra, azt csak fáradságos utánjárással és csak fölötté magas kamat mellett birta megszerezni, holott ő ez összeget havi fizetéséből félreteendő részletekben két év alatt biztosan megfizette volna. Itt van a dolog bibéje: az előrelátás hiányában. Ha e hivatalnok nem várván be a szükségét, előre tett volna félre fizetéséből annyit, a mennyit mostantól akarna nélkülözni: akkor megvolna a 200 frt és mind a fáradságos és lealázó utánjárástól, mind a magas kamat terhétől meg volna mentve. A takarékoságot Cicero is ajánlotta, midőn azt állítá, hogy az „ugy a családban, mint az államban a jólétnek legfőbb kútforrása.“ Ez teremti a vagyonságot, melynek kimaradhatlan következményei a megelégedés, az önbecsülés, a méltóság érzete, a jó és rendes élet. A takarékoság anynyi, mint az ész diadala az oktalan vágyakon, az erkölcs a bűnön, ez ellenőrzi a szenvedélyeket, elhárítja a gondokat és kényelmet, nyugalmat, jövőt biztosít, könnyeket töröl le, ennek tudatában szívünk örömteljesen dobog, fejünket fennen hordjuk, mert függetleneknek és szerencséseknek érezzük magunkat. S azt tapasztaljuk, hogy ezt nem csak az anyagel-veik — a materiálisták — tudják és követik, hanem tudósok, bölcsek, írók és művészek; tehát a szellemi férfiak is. Már Sokrates ajánlotta a maga idejében az apáknak, hogy azon szomszédjuk példáját kövessék, a kik a legjobban gazdálkodnak és a leghasznosb dol-

gokra költik pénzüket. Bulwer azt mondja egy helyen: „ne bánj a pénzzel könnyelműen, mert a pénz — jellem.“ Johnson is, mint egykor Cicero, azt mondá egy izben, hogy „a jólétnek legjobb forrása a takarékoság“ s elnevezi ezt: „az okosság leányának, a mértékletesség nővérének és a szabadság anyjának.“ Máskor pedig így szólt: „A szegénység gátolja a jólétet. Határozd el magad arra, hogy nem leszesz szegény, tehát költés kevesebbet a jövedelmednél, mert a szegénység halálos ellensége a szerencsének.“

Nem a pénzszerzés, hanem annak boldogító eredménye végett kell takaritanunk. Azért is — mint már mondtam — örvendetes látnunk, hogy a tudósoknál is gyakorta együtt jár a munkásság a takarékos- sággal és sikerrel.

S ha eddig kimutattam a pazarlásnak és könnyelműségnek rossz oldalait és e mellett a józan takarékoságnak jó hatását és nagy horderejét, magától értetik, hogy kötelességünk már, lehetőleg korábban gyermekeinket ez erkölccsel legközelebb megismertetni. És itt kell, hogy a tanító nyujtsa a szülőknek segédkezet, a mire Békey Imre tanácsnok ur, m. évi „Jegyzék“-ben is mutat, mondván: „hogy a tanítók a szülőket gyermekeik nevelésében elősegítik.“ Sokat és keveset igénylünk a tanítóktól; soknak mondhatjuk ezt, ha a megszueható, a jövő nemzedékre átszár- mazó, boldogító eredményt tekintjük; de valójában keveset, ha ama fáradság csekélységét számítjuk, a melybe az iskolai takarékpénztárak kezelése kerül. Nézetem szerint, ez szorososan a neveléshez tartozik. Ha a gyermek szüleitől néhány krajcárt arra kapott, hogy azzal kénye-kedve szerint rendelkezék s aztán az utcán a csábító nyalánkságot találja: ez reá nézve anynyi, mint egy nyílt gödör, melyet, hogy véletle- nül bele ne essék, letakarni mindannyiunk köteles- sége. A gyermeket a gyöngé ághoz lehet basonlitani, melyet könnyen hajthatunk; s ha mi a gyermek- kor könnyü vezethetőségét nem arra használjuk fel, hogy jó útra, azaz, oda vezessük, hogy korán tanul- jon magán uralkodni, könnyelmű vágyait leküzdeni, a krajcárokat azért rakni össze, hogy azokkal ké- sőbbben saját, vagy felebarátja szükségén segíthessen, — szóval, ha a fogékony szívbe nem teszünk jó ma- got, mely fává növe egykor gyümölcsöt is hozzon: nagy bünt követünk el. Száz meg száz oly gyermek, kiknek sorsa kezünkben van, elromlik, pazarló, kol- dus és vétkes lesz — s talán miattunk lett azzá, mert mi hanyagoltuk el kötelességünket; ideje korán

nem vettük elejét azon hibának, mely később e vétkekre vezet. A történet még felelősségre is vonhat bennünket azért, hogy nem volt anynyi jó akaratunk és eszélyünk, hogy hazánknak e roppant horderejű szolgálatot megtettük volna. Mert a haza jótevői azok, a kik fel tudják áldozni a jelen pillanatnyi élvezetet a jövőért, a kik önmegtagadás, erkölcsösség, előrelátás és józan számítás által magukon uralkodni és függetlenségre vergődni tudnak, — nem pedig a pazarlók, a könnyelműek és jellemtelenek, mert ezek csak a haza szegényére vannak és annak romlására működnek.

(Folytatása következik.)

A népiskolai hatóságokról hozott póttörvénycikk.

(Folytatás.)

8. A tankerületben levő állami tanítóképezdek igazgatótanácsában elnököl, e teendőjében azonban őt a vallás- és közoktatásügyi miniszter mással is helyettesítheti.

6. §. A közigazgatási bizottság az 1876 törvény határozatai értelmében és azokban megszabott teendőin felül:

1. Tanácskozik a törvényhatóság összes népoktatási viszonyairól és a menynyiben a fennálló törvények értelmében jogositva van, intézkedik a menynyiben pedig az intézkedés saját hatáskörét meghaladja, a törvényhatósághoz, illetőleg, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez jelentést tesz.

2. Intézkedik az iránt, hogy a közoktatásügyi miniszternek az iskolai törvény végrehajtására vonatkozó rendeletei, valamint a tanfelügyelőnek a törvény, a miniszter utasításai, avagy a közigazgatási bizottság határozatai értelmében kelt intézkedései, a községi és felekezeti iskolai hatóságok által kellő időben fogadosittassanak; hogy általában a törvényhatósági tisztviselők a tanfelügyelőt törvényes eljárásában támogassák és felügyeljenek arra, hogy a községi és felekezeti iskolai hatóságok az iskolaügyben kötelelességeit rendesen teljesítsék.

A közigazgatási bizottság intézkedik az iránt, hogy a községi előljáróságok a tanköteles gyermekeket, minden tanévet megelőzőleg két hónappal összeírják és ezen összeírás egy példányát a iskolai hatóságoknak pontosan beküldjék.

3. Felterjesztést tesz a közoktatásügyi miniszterhez azon felekezeti iskolák megintése iránt, melyekről a tanfelügyelő jelentéseiből meggyőződött, hogy a törvénynek meg nem felelnek. A hol pedig a felekezeti iskola a vallás- és közoktatásügyi miniszter által felekezeti főhatóságok útján félévi időközökben ismételt háromszori megintés után sem felel meg a törvénynek: községi, vagy állami iskola felállítását hozza javaslatba a miniszternél.

4. Felügyel az 1868: XXXVIII. törvénycikk 35. §-ában elrendelt iskolai adó kivetésére. A hol szüksége:nek

látja, ez iskolaadó kivetését elrendeli s ezen adó kulcsát, az idézett törvény korlátai közt, meghatározza.

5. Felterjesztést tesz a közoktatásügyi miniszterhez a tankerületben szükséges népiskolai intézetek felállítására, vagy segélyezése, valamint a törvényellenes, vagy éppen ártalmas tanintézetek megszüntetése iránt.

6. A községi iskolaszékek által megvizsgált számadásokat és az állami népiskolák számadásait a hatósági számvevői közegek igénybevételével felülvizsgálja; az állami és az állam által segélyezett községi iskolák számadásait felülvizsgálás után a közoktatásügyi miniszterhez felterjeszti. E rendelkezés nem vonatkozik az állami tanító- és tanítónő-képezdekre s azokkal összekötött gyakorló iskolákra.

7. A tankerületi iskola-tanácsok megszűnván, a közigazgatási bizottság intézkedik e jelen törvényben nem említett mindazon ügyekben is, melyeket a fennálló törvények a tankerületi iskolatanácshoz utasítanak.

8. A közigazgatási bizottság a közigazgatás összes ágainak állapotáról, valamint saját működéséről félévénként a miniszterelnökhez és a törvényhatóság közgyűléséhez intézendő jelentésében részletesen kiterjeszkedik a hatósága alatt levő népoktatásügy állására és e részben tett intézkedéseire s egész működésére is (közigazgatási bizottságról szóló törvény 64, 65, és 70. §§.)

Ezen kívül, valahányszor szükséges, vagy egyes esetekben arra felhivatik, jelentést teszen a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

7. §. A közigazgatási bizottság:

1. Az állami és községi népiskolákra nézve a szülőknél tanítókkal való ügyeiben és általában mindazon ügyekben, melyekben első fokon az iskolaszék s ennek nem léteiben a gondnokság határozott; — második fokon a községi iskolaszék, vagy gondnokság és a tanító közötti panaszokban pedig első fokon határoz.

Határozata ellen a felek a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez folyamodhatnak, de ide mint harmadik fokú hatósághoz csak azon esetben fellebbezhetnek a közigazgatási bizottság határozata ellen, ha ezen határozat eltér az első fokú határozattól.

2. Fegyelmi vizsgálatot indíthat a vallás- és közoktatásügyi miniszter, rendeletére pedig köteles indítani a községi előljáróságok bármely tagja ellen:

a) ha az megsérti, vagy hanyagul teljesíti a törvényben és szabály- vagy kormány-rendeletekben az iskolaügy iránt megszabott kötelelességét;

b) ha iskolaügyre vonatkozó s törvényhatóság, illetőleg a kormány által nyilván, vagy hallgatólag még helyben nem hagyott, vagy megmásított olyan határozatot, vagy szabályrendeletet hajt végre, mely felsőbb jóváhagyás előtt végre nem hajtható.

Ily esetekben a községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. törvénycikk módosítását és kiegészítését tartalmazó 1876. . . . törvénycikk értelmében intézkedik.

3. Állami, vagy községi népiskolában alkalmazott akár

segéd, akár ideiglenes, akár rendes tanító ellen, az iskolaszék (gondnokság) feljelentésére, vagy a nélkül is fegyelmi vizsgálatot rendelhet el a vallás- és közoktatásügyi miniszter, rendeletére pedig elrendelni köteles a tanító erkölcsi kihágása, vagy hivatali vétsége miatt.

A tanító hivatali vétséget követ el: hanyagság, a növendékekkel durva bánásmód által s általában a törvényben, vagy azon alapuló rendeletben kiszabott hivatalos kötelességének akár mulasztással, akár más módon megsértése által.

A közigazgatási bizottság azon tanítót, ki ellen fegyelmi vizsgálat indíttatik, a vizsgálat elrendelésével egyidejűleg felfüggesztheti hivatalától. Azon tanítót pedig, ki büntető vizsgálat alatt áll, mindenesetre felfüggeszti.

Határozatai a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fellebbezhetőek. A hozott határozat végrehajtását a fellebbezés nem akadályozza.

4. Tanító ellen a fegyelmi vizsgálatot kis és nagy községben a szolgabíró (dulló, stb.) rendezett tanácsu és törvényhatósági joggal bíró városban a polgármester teljesíti.

A vizsgálat idejéről a tanfelügyelő értesítendő, ki ezen vizsgálaton jelen lehet.

A vizsgálatnál az iskolaszék, vagy gondnokság mindig meghallgatandó.

A vizsgálat befejeztével a fegyelmi bíraskodást a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya gyakorolja.

A vizsgálat eredményéhez és a vétség fokozatához képest kiszabható fegyelmi büntetések a következők:

- a) megintás, vagy dorgálás;
- b) pénzbürség, mely a tanító özszes fizetésének 10 százalékáig terjedhet;
- c) szerzett nyugdíj igényének elvesztése;
- d) állomásáról elmozdítás.

Az ítéletek a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 8 nap alatt fellebbezhetőek, a c) vagy d) alatt irt büntetések alkalmazásának eseteiben hivatalból fellebbezendők.

A fellebbezés a közigazgatási bizottság elnökénél nyújtandó be.

Ezen §. 3. és 4. pontjaiban foglalt rendelkezések az állami tanító és tanítónő-képezdek s azok gyakorló iskoláinak tanítóira nem vonatkoznak.

5. Az államkormány által eltiltott tankönyveket, vagy taneszközöket a közigazgatási bizottság haladéktalanul elkoboztatja, sőt ily esetben az elnök is köteles a közigazgatási bizottságról szóló törvény 19. §-a értelmében intézkedni.

Az államkormány által eltiltott tankönyv, vagy taneszköz használata büntetendő cselekményt képez, mely a körülmények szerint 300 frtig terjedhető bürséggel, vagy 3 hóig terjedhető fogsággal, vagy a tanítót illetőleg hivatalvesztéssel is sújtható.

A közigazgatási bizottság az ügyet szabályszerű bűnvádi eljárás végett a kir. törvényszéknek átadja. Egyidejűleg a tanítót hivatalától és fizetésétől felfüggesztheti, vagy ha a felekezeti iskola tanítója jelentést tesz a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, ki az illető egyházi főhatóság útján a vétkes tanítónak állomásától és fizetésétől felfüggesztését elrendelheti.

8. §. A népoktatás ügyének előmozdítása és fejlesztése végett a törvényhatósági képviselő-testület a tanügy iránt érdeklődő és abban jártas egyénekből állandó népnevelési bizottságot alakít, melynek az iskolalátogatásokkal ideiglenesen megbízottak is tagjai. Ezen bizottság szervezetét a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg.

E bizottság véleményezési és indítványozási joggal bír a törvényhatóság özszes népiskolai ügyeire nézve. Ennél fogva ezen ügyek előmozdítása és fejlesztése céljából javaslatokat terjeszthet a közigazgatási bizottsághoz, ugy szintén véleményt ad minden oly népoktatási ügyben, mely a közoktatási bizottság által e végett hozzáutasítottatik.

9. §. A községi népoktatási intézetek a polgári község, a felekezetiek a hitközség alatt állanak.

Ehhez képest minden, ugy polgári, mint hitközségben, a mely népiskolát tart fenn, legalább 5 választott tagból álló iskolaszék alakítottatik.

E tagokat a kebelbeli lakosok közül — lehetőleg az oktatásügyhez értő — de mindenesetre írni, olvasni tudó egyénekből — a község képviselő testülete illetőleg, a hitközség képviselő testülete választja. A hol a hitközség sem törvény, sem az 1868. XXXVIII. törvénycikk életbeléptetését megelőző gyakorlat alapján szervezett képvisellel nem bír, ott az iskolaszék tagjait a hitközség azon tagjai választják, kik egyszersmind községi választók.

A polgári községi iskolaszéknek a választott tagokon kívül minden helybeli hitfelekezetnek rendes lelkésze és a községi népiskolai tanító, vagy a hol több tanító van, a tanító-testület képviselője is tanácskozási és szavazati joggal bíró tagjai. A hol az iskolaközségben legalább tizenöt tanító van, ott a tanítók maguk közül két, a hol pedig legalább 30 tanító van, három képviselőt választhatnak.

(Vége következik)

TÁRCA.

Péter sziklája Romában.*)

(A római pápa-uralom alapjának megvilágosítása.)

„A történelem ítélőszéke előtt kénytelen a pápaság is megjelenni.“ H a s e.

A római pápaságnak újabb időben a tudomány ellen üzött kíméletlen eljárása, mi által világ-uralomra irányzott

*) Hase, Frohschammer, Lipsius, stb. után.

végetlen igényeit akarja érvényesíteni; az emberi méltóság, értelem és szabadság ellen újabb dogmái által elkövetett merényletei s különösen azon vétkes visszaélés, melyet a nép vallásos hitével a legnagyobb mértékben üzni meg nem szűnik: természetes, ha mindezek a felvilágosodott és tudományos világot önvédelemre ébresztik s felhívják, hogy e vesztélyes papi uralom hatalmát, különösen annak alapját újabb

és újabb vizsgálat és bírálat tárgyává tegye. S nem lehet csodálkozni, ha ezen — úgy szólva — örvédelemben, e lét-küzdőlemben, tán kiméletlennék látszó kém-szemlénket s néha bonc-késünket éppen a legcsodásabbnak tartott alapzatra irányozzuk, hogy legalább hangyányi erővel járuljunk mi is a nagy óriás ledöntéséhez, vagy felbontásához.

A pápai hatalom és jog-igényei tudvalevőleg azon állításon alapulnak, miszerint Péter apostol minden más apostolok feletti elsőséget nyervén Krisztustól, azok felett bizonyos fensőséggel, uralommal birt; továbbá, hogy Péter mint első püspök kormányozta a római egyházat s mint olyan vértanui halállal mult ki; végül, hogy minden ő felsőségét és elsőségi jogait, római utódainak, a római püspököknek hagyta hátra. Erre alapított a pápaság egész történelmi múltjával s katolikus egyház feletti uralmával együtt. Miután pedig a „római pápa“ már századok óta — s újabb időben még inkább — magát az „egyházzal“ egy jelentésűnek tartja, kitől egyedül szállhat az emberiségre üdv, kinek hatalma és kegyelme alatt lehet csak a keresztyénséghez tartozni annyira, hogy nélküle csak romlottság és kárhozat lenne az ember sorsa: így a végén is az egész keresztyénség állandósága és hatályossága Péter római tartózkodásától, a római püspökök valódi elsőséget öröklő következtétől függ. Ha tehát meg lehetne mutatni, hogy Péter apostol valóban nem volt Romában, vagy legalább ottlété nem bizonyítható, sőt teljesen valótlán: azzal egyszersmind a „római katolikus“ egyház alapja lenne szétzúzva, a keresztyénségnek r. kath. felfogása bizonyulna hibásnak s a római pápa minden igényei teljesen elvesztenék minden alapjukat s jogosultságukat.

Itt tehát azon kérdésnek van legnagyobb fontossága: vajjon, Péter apostol valóban volt-e valaha Romában és ott úgy halt-e meg, mint a keresztyén község feje? Legalább annyiban, hogy ennek határozott megtagadásával a római püspökök minden igényei semmivé bizonyulnak; azonban ellenesetben is világért sem lehetne — a mint azt a római theologusok szeretnék — azt megállapítani: „hogy annak biztos igenlésével a pápaság minden ellenségei vissza lennének verve s bűnös voltuk reájuk lenne bizonyítva.“ Péter csakugyan lehetett volna Romában a nélkül, hogy azzal mindjárt a pápák ezerféle igényei is igazolást nyernének. Mert ez még annak bizonyosságától is feltételeztetnék: hogy vajjon Péter csakugyan birt-e azon állítólagos elsőséggel a többi apostol fölött s vajjon, gyakorolt-e felsőbbiséget fölöttük? Mert az apostol-gyűlés és Pál apostol magatartása az ellenkezőt bizonyítja. Továbbá, annak is bizonyosnak kellene lenni: hogy az ő apostoli — elsőbbségi s isten tudja még miféle — jogainak, valóban át kellett-e szállaniok utódaira azon esetben is, ha ez a többi apostolokra nézve nem áll? Hozzá téve, hogy Romában a község régebben mindig választá püspökeit; miből az is kivil, hogy ama végetlen igények eredete nem személyhez, hanem helyhez van kötve.*)

*) „A római ritualében volt egy ima-forma, mely nagyon is emlékeztet a pápáknak (nép által) választási módjára: „Famulo tuo N. quem ad culmen apostolicum iudicium tuae plebis elegit . . .“ Egy más bizonyossága annak, hogy a pápa a suveren római néptől válasz-

A legrégibb időktől, a középkor több századain át, mint kétségtelen s kérdés tárgyává sem tehető tény volt elfogadva, hogy Péter Romában volt, ott 25 évig püspökösködött s keresztire feszítetve, martyr-halált szenvedett. Még protestáns történet-írók s theologusok is akadtak, kik azon buzgó törekvésükben, hogy igazságosoknak és elfogulatlanoknak láttassanak, hajlandók voltak, nem ugyan szent Péter római püspökségét, de ottani apostoli működését és halálát elismerni.*) Ők ezt megengedik ugyan, de a nélkül, hogy a pápák igényeit legkevésbé is elismernék. Mert annak megengedéséből, vagy bebizonyulásából sem lehet azon következtetéseket vonni, miket a hierarchia, sem azon kötelességeket szabni, miket a pápaság az egész keresztyén világra erőszakolni igyekszik; míg másfelől, a kérdéses történelmi eseménnyel együtt minden pápai jog-igények teljesen elesnek. Ennélfogva, időről-időre az újabb tudományos világ által kétségbe vonaték Péter Romában létele s e tárgy több nemű vizsgálódásokra adott okot. Romában helyett természetesen a legnagyobb féltékenységgel örködnek a felett, nehogy annak kétségtelen elismerése valamiképp megingattassék; mert tudják, hogy e részen át okvetlen azon meggyőződés törne útát magának: hogy azzal együtt a rom. kath. egyház épületének alapja is le kell hogy omoljék s ezen megrázkodást okvetlen követő összedüléstől soká megőrzeni, nem lehetne.

Az 1864-ik évben egy valdensi megtámadása alkalmából, a jezsuiták egyik legünnepelebb theologusa, Perrone, egy monogrammot adott ki e tárgy fölött (S. Pietro in Roma), mely „1864. május havában, Róma minden utca szegletén hirdetve volt, mint a mely hasznos, úgy a szent tudomány kedvelőinek, mint a szentszék becsületére féltékeny hívek községének.“**) Közelebről indítatva érzé magát a pápa, az ő római theologusainak megengedni, hogy e kérdés felett: „volt-e Péter Romában;“ egy disputációt tartsanak protestáns theologusokkal. Utóbbiak kétségbe vonták, hogy Péter valaha Romában lett volna, míg az első ottlétét, mint elvitázhatatlan tényt igyekeztek feltüntetni. E disputáció Romában történt 1872. február 9 és 10-ikén s gyórsíri tudósítások nyomán publikáltatott. Mindkét fél, természetesen,

taték s méltóságát és uralmát Roma nagy jelentőségének köszöné (nem pedig egy vélt apostol-fejedelemnek), az is: miszerint a pápa halála esetén a római nép azzal adta jelét rendelkezési joga vissza nyeresének, hogy a kapitulumra gyűlt, tanácskozásként az általános szavazás felett s magát a formálításokban és tanácskozásokban, mint nép-király (il popolo-Re) mutatá. A császároknak és királyoknak is a nép képviselői adák a hatalom jelvényeit: a globust, botot és kardot, kifejezvéen, hogy a hatalom és jog alapja még a római népben van (nem a pápában.)“

*) Schroeckh, egyh. tört. II, k. 155. l. „Ezen régi kor egy eseményét sem könnyebb az egyh. atyák öszhangzó bizonyágátétele által kétségkivülé tenni, mint éppen ezt.“

**) Lásd Hasa prot. pol. kézik. I. k. (mindig a magy. ford. értendő) 152. l. hol e tárgyra még sok más adat található. Újabb időben egész irodalom fejlődött ki tárgyunk fölött, különösen a fenn említett római disputáció következtében. pl. „Római vitaközlés kath. és prot. theologusok között, e tétel felett: volt-e Péter Romában?“ Ad. Russel kiad. 1872. — „Szent Péter Romában.“ P. Fl. Riesstől, 1872. — „Péter püspöksége Romában,“ dr. A. J. Gincel, Bécs, 1873. — Nevezetesebbek: „A romai Péter monda,“ itészileg kutatva Rich. Adelb. Lipsius, Kiel, 1872—3. — „Péter Romában, János Kisásziában.“ A. Hilgenfeldtől, 1872. Lipcse. — „A Péter monda,“ Lang W.-tól, 1872. — „Péter Romában,“ F. X. Krausztól, a Reusch által. Bonnban szerkesztett „theol. irodalom,“ 1872, évi 21 sz.-ban, stb. stb.,

magának tulajdonítá a győzelmet. E közben egy német tudós, Lipsius Rich. Adelb. ezen történelmi feladat megfejtését az által gyorsítá, hogy ő a dolog mélyébe ható történelmi buvárlattal végire járt s felmutatá azon forrásokat, melyek nyomán Péter római tartozkodásának tana (tana, mondom, mert Romában az ilyesimből is hitcikket, egyházi tant formálnak) előállott. Ezek általában kétes-hitelű, koholt, apokrifus iratok s ezzel Péter egyházi oldalról oly határozottan állított római tartozkodásának kétértelműsége, hitelesség nélkülisége és mondaszerű jellege is ki van mutatva.*)

Mi megkísértjük e kérdés mostani állását lehető röviden felmutatni, hogy az olvasó maga ítélhessen felette a nélkül, hogy tudományos részletezésébe mélyednie kellene. E mellett, a menynyire lehet, mellőzzük a bibliai helyek és őskeresztyén okmányok, történelem ítészi mélyebb boncolgatását, részint, hogy a bonyodalmasság által a világosságot ne zavarjuk és a dolog áttekintését s megítélését az olvasóra nézve ne nehezítsük; részint, hogy minden hívő, sőt a katolikus igazhitűek álláspontjából is megmutathassuk, mily bizonytalanná, sőt éppen tarthatatlanná lett az egész római kath. vagy pápai egyházszerkezet az újabb időknek elfogulatlan, előfeltétel s utógondolat által nem vezetett, félelem s kényszer által nem korlátolt vizsgálódásai miatt. S minthogy nem csak történelmi, hanem egyszersmind dogmatikai kérdés körül forog a szó, sőt plane minden dogmának s a római egyház egyházi jogi, vagy inkább „isteni“ szerkezetének és tekintélyének alapja körül: nem lesz fölösleges tehát, sőt éppen szükséges, a tárgy teljes méltatása tekintetéből, különösen a kath. igazhitűek kedvéért, a dogmatikai mozzanatokat is figyelemre méltatni s vizsgálódásunk keretébe felvenni any-

*) Hogy már korán menynyire törekedett a római pap-uralom a Krisztus szellemét elnyomni az egyházban s menynyire tudá magát érvényesíteni, mutatják az ugy nevezett (pseudo) klementini homiliák, (a 2-ik század első felében állottak elő, igen valószínűleg Romában, még pedig zsidó-keresztyén, vagy ebionita érdekből elterjesztve) l. Hasse pr. pol. I. k. 155. l. Azokban minden püspök számára, az illető egyházkerületben, feltétlen egyed-uralmat vindikál; még pedig, ez uralmi jognak utódaikra való átöröklésével. Az egész egyházra nézve is absolut uralom illeti őket. Egyeduralmi székhelyül azonban a zsidó-ker. érzelmű szerző még akkor Jeruzsálemet teszi, mint az első s legfontosabb ker. község helyét, melyben Jakab, az ur testvére, a legnagyobb jogokat hagyá utódainak örökségül. Itt tehát a Jeruzsálemi püspöki széknak hagyatik fenn a legfelsőbb uralmi-jog, sőt már csalhatatlanság is van tulajdonítva. Maga Péter is, ki ezen kétes hitelű iratban először szerepel, mint római püspök, Jakabbal szemben alárendelt viszonyban van felmutatva s tőle kéri intézkedéseinek elismerését. A zsidó szellemű vágyak — egy Jeruzsálemben székelő egyházi uralom iránt — teljesen hajótörést szenvedtek, mivel Jeruzsálem szétlulása (70-ben) után mind többet vesztett jelentőségéből; végre pedig a zsidó-ker. püspökök sorrendje is megszakadt. Roma ellenben, melynek a tényleges hatalom eszközei rendelkezésére állottak e magas igények támogatására, igen ügyesen tudta felhasználni e céljaihoz ama zsidó-ker. hagyományos mondatokat s költeményeket. Különösen az egyházi monarchia bonyodalmas tana s még inkább azon zsidó költemény, hogy Péter, kinek Jakab utáni elsőségét elismerték az egyházban, Romába ment s ott a ker. közösséget megalapítá: mindez természetesen örömet is hozott felőle Romában, hogy kizsákmányoltassék, mivel ott oly könnyen hitre talált; jóllehet, e monda csak azért volt eredetileg költve s terjesztve, hogy a zsidó-ker. elem Romában a páli szellem ellensúlyozására uralkodóvá legyen s a Jeruzsálemben álmódott egyház-uralom Romában ébredjen valóra. Különben ebből is látszik, hogy akkor még mily kevésbé volt az egyházban Péter római tartozkodása és absolut felsősége fölé megállapodott nézet, vagy hit, hogy még a 2-ik század végén is remélhettek ily költemények által valamit elérhetni. (Össz. has. dr. Lutterbeck „a Klementinák a csalhatatlansági dogmához való viszonyokban“ és Hase 194. s köv. l.)

nyival is inkább, mivel Péter római püspöksége eszméjének személyesítői igen hajlandóknak látszanak az ő bibliai s történelmi bizonyításuk gyöngeségét dogmatikai terrorizmussal fedezni és a szabad ítéletet — legalább a katolikusoknál — elijesztgetni, ha az tudományos szempontból nem előnyükre ütne ki.

A mi a bibliát illeti, az egész új-testamentumban nem csak hogy minden bizonyítás hiányzik arra, hogy Péter valaha Romában lett volna, sőt éppen sok vonatkozás van az ellenkezőre. Jézus maga az evangyeliomok szerint soha egy szót Romáról nem ejtett, soha Péternek azon megbízást nem adta, hogy az egész keresztyénség alapját Romában vesse meg és azt onnan uralja. S még is, a római pápaság szerint — ha saját szükségessége, jelentősége és jogosultsága felőli állításai igazak volnának — éppen ezt kellett okvetlen a leg-határozottabban kijelenteni (hol?) a keresztyénség és egyház alapítójának ezt kellett félremagyarázhatlanul kifejezni (mikor?) és meghagyni. Ez mehet római felfogás és magyarázat szerint annyira, hogy szerintük inkább elmellőzte volna Krisztus vallásának alapjakint e szent parancsokat hirdetni: „széresd a te uradat istenedet teljes lelkedből... szeressed a te felebarátodat, mint magadat...“ hogy sem „Romának az ő művére nézve annyira fontos feladatát és teljhatalmát“ említés nélkül hagyta volna. Mert ama parancsok követése, a hierarchiai tanmód szerint, nem használ az embernek semmit, mindaz csak érték nélküli racionalizmus és pelágiánizmus hierarchiai kegyelem-osztás nélkül, melynek forrása egyedül és kizárólag Romában kell hogy legyen; míg megfordítva, azon szent parancsok nem követése könnyen kipótolható éppen ezen varázslóan ható római, papi kegyelem-közlés által.

Ha tehát Krisztus valóban akart Romában egy oly történelmi varázs-birodalmat és egy oly kegyelem s üdv felett feltétlenül rendelkező papságot alapítani, a mint az a római katolicizmusban tanítottatik: ugy arról józanokosságból és okszerűségből sem hallgathatott. Azonban, hallgatott s ez onnan van, hogy ő sem nem akarta, sem ki nem jelölte azon egyházat, mely Romában fejlődött s mely a világ-uralmat igyekezett minden eszközzel megszerezni s magának tulajdonítani, a mint azt napjainkban is fokozott igyekezettel keresi. Ezzel ellenkezőleg, Krisztus tényleg, minden világi uralkodók módja szerinti uralom elfogadását, vagy keresését megtiltotta apostolainak, sőt minden tisztán földies, világias működésben való részvételt is kerülni parancsolt.

(Folytatása következik.)

Lénárt József,
papjelölt.

Egyesítési törekvés.

(Folytatás.)

3. Harmadik pontja ezen reformációnak szentség - det magát illeti, mert igen illendő dolog, hogy a Szt.-Péter successora az egész keresztyénségnek és az ekklezsia több más pásztorainak jó példát mutasson.

Az időtől fogva, hogy a pápák kérések és könyörgések helyett (csupán csak ezek a fegyverek illetve a papságot) fejekbe koronát tettek, kezökben pedig királyi pálcát és fegyvert kezdettek hordozni, azonnal az ekkleziásai fenytéket elmulatták és az ebből folyó veszettsége az erkölcsöknek becsuszwán, a tiszta tudomány is megvesztegetődött; mert az ekkleziás-gyűlések és konciliumok helyett, csak az udvarokkal való traktátusokról és negociákról gondolkodtanak és többnyire inkább figyelmeznék az ekkleziás külső, világi tekintetén, mint az isten ekkleziájának megékesítésére, erősítésére.

Nem hogy azért ezen külső világi hatalmat és pompát fitogtatni kellenék az egész világ előtt, hanem ellenben minden világi fényességtől és tekintetről, minden világi hatalomról és uraságról önkint lehetne lemondani és következképpen az idézítőnek ama mondását kellene követni, mely vagy Ján. 18. 36. „Az én országom nem e világból való.“ Egy szóval, erős feltétellel azon lenni, hogy kisebb legyen azért, hogy nagyobb lehessen.

A mi szent ekkleziáknak feje és fundálója a Krisztus az apostoloknak és azok successorainak a világi dolgokba való elegyedést világosan megtiltván, őket szintén úgy, mint másokat, a világi fejedelmeknek alá vetette. Szt. Christosztamus mondja: (Lib. 2. de Sacerd.) „Nem engedtek — úgy mond — minékünk a törvények hatalmat arra, hogy azoknak átalhágóit megbüntessük; sőt, ha azt valósággal megengették volna is: nem illenék hozzánk, hogy azon hatalommal éljünk, etc.

Gregorius Nazianzenus is így szóll (Orat. 17. ad cives suos.) „Meg vagyon minékünk az is parancsolva, hogy az uralkodó hatalmasságoknak engedelmeskedjünk, mert tartozunk nékik adót fizetni.“

Sokféle példákat hozhatnánk ezen dologban elő, melyek világosan bizonyítják, hogy a fejedelmeknek világi hatalmok és a ekkleziásának lelki hatalmok között oly nagy különbség vagyon, mint az ég és föld között és hogy a papságot a világi dolgokban a birói jus és hatalom éppen nem illeti, mert az ország nem az ekkleziában, hanem az ekkleziás van az országban. Hordjanak bátor akár minémü példákat némelyek elő, hogy az ekkleziásának fejei és papjai a világi dolgokban birói just gyakoroltak légyen, mindazonáltal azok semmit egyebet nem bizonyitanak, hanem, hogy azok lassan-lassan vettenek magoknak némü-némü hatalmat, mely sem az apostoli széket, sem a papságot nem illeti. Egyfelől annak okáért ezen rendkívül tett lépéseket és a külső világi fejedelmek ellen való cselekedéseket úgy kellene gondolni, mintha soha sem estenek volna; de másfelől azokról örökösen lemondani.

Többnyire mindazt, valamit ma a római szék bir, a császárok ajándékozásából vette; ezt meg nem vallani, nagy háládatlanság lenne. A historiák bizonyítják, hogy hajdan sok pápák és cardinálók a császárok alá vetették magokat és azoknak hűségökre megesküdtenek. Miért vonná ma ki

valaki ezen kötelesség alul magát, mely a papi hivatalnak méltóságát legkisebb részben is meg nem sérti és a melyet a római császár a római püspöktől méltán kívánhat?

Helytelenül avatták azért magokat a pápák a világi fejedelmek jussába, midőn azoknak hatalmok alól a papságot egészen kihuzni akarták, holott ezek a fejedelmek országaikból vették jövedelmeket és oltalmokat; helytelen dolog volt, hogy a pápák egy nagy részét az országnak, úgy mint az ekkleziásai országokat és fundációkat az ország urainak hatalmuk alul kivonni igyekeztek. Helytelen dolog volt, hogy 3-ik Pál, 4-ik Pius és 13-ik Gergely pápák olyan erőszakos privilegiumokkal ajándékozták vala meg ama szerzetet, melynek kiirtása az uralkodóknak a magok jussok iránt szemeiket megnyitotta. Helytelen dolog volt, hogy ezen megnevezett privilegiumok erejével a jézsuitáknak minden jószágaik, minden dézmák és a köz-segedelemre való adótól felszabadítottak úgy, hogy még a hazának oltalmazására is semmit se adjanak. Helytelen dolog volt, hogy a jézsuitáknak az ők szerzetökbe való állásakor, nyilván való fogadást kellett tenniök, hogy senkinek az istenen és annak helytartóján, a pápán kívül magokat alája ne vessék.

A főméltóság jussának (Jus Majestatis) irtoztató sérelmére esett az, hogy a pápák a népek és nemzetségek tulajdon fejedelmek és földi uraik ellen való panaszait meghallgatni merészelték, azoknak itélettelöket erőtlenségnek pronunciálták, az igazságnak folyását meggátolták és gyakran a gonosztevéket oltalmaik alá vették. Fertelmes gyalázat vala, hogy néha-néha a gonosztevék az istennek templomában menedék-helyet találtak és a pápáknak segelme által az itelő biráknak karja és fegyvere alól kihuzattak és kiszabadítottak. És végezetre, szemtelen, vakmerő bátorság vala, hogy a pápák, mint legfelsőbb itelő birák, a fő potentátoknak egymás között való veszekedéseikbe elegyítvén magokat, vég sentenciát magok akartak mondani.

Ha az ekkleziásának feje ezeket megvallja és megismeri: kötelességében áll, azt a világ előtt ismeretes és hires bullát (In Coena Domini) örökösen semmivé tenni és annak eddig szokott felolvasását, minden keresztyénségben levő papoknak keményen megtiltani; azt a bullát, mondom, a mely igen ártalmas principiumokkal teljes és a mely a legnagyobb büntetésekre méltó cselekedetekre sokakat elcsábíthat, mint-hogy ebben a bullában a törvénytetelre való szabadság a fő magistratusoknak birói hatalmok és jussok felette igen mérgesen megsértetik. A katolikus fejedelmeknek ezen bulla iránt eddig tett és ezután is teendő mozdulásai és rendelkezései dicséretre méltók és helybehagyathatnak és XIV-ik Kelemen pápa nyilván dicsértethetik, hogy ezen bulla felolvasatása körül 200 esztendőttől fogva véghez vinni szokott haszontalan ceremoniakat megtiltani bátorkodott anynyira, hogy teljes szívből és lélekből kell kívánni, hogy ezen bulla miatt támadott botránkozás örökös feledékenységre menjen.

Nem különben kellenék bánni az „Unigenitus“ bullával is. Az apostoli hatalomnak ereje szerint

el kellene töröltetni azon interdiktáknak is, melyek oly sok és anynyi pusztulást okoznak.

(Folyt. következik.)

Közli: *Miklósi József*,
inaktelki ref. pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Új egyházi és iskolai havi folyóiratra hirdet előfizetést Frecska Lajos lelkész és egyházkerületi jegyző, melynek címe „Evangyeliomi tanuság” lesz és az ágost. hitv. érdekeit fogja képviselni erős orthodox színezettel. Egész évi ára 3 frt, mely a szerkesztőhez, Limbachba küldendő, u. p. Bazin, Pozsonymegye. Balogh Ferenc „örömmel” közli a felhívást, mert „a tettek kora közelg, hadd lengjen fenségesen a reformáció lobogója, védjük azt minél több felől,” „a közös ellenség ellen.” Megreszket az ember e borzadalmas dolgok hallására és már látni véljük a föld és ég elmúlását, ha az ősi orthodoxia fel nem övezi oltalmazó és védő fegyverzetét s nem lovagol — Rozinántén. A kuriosumokban gyönyörködő olvasóknak ismételtlen ajánljuk.

= Nem tehetjük, hogy olvasóink figyelmét fel ne hívjuk a debreceni evangy. lapra, mely időnkint, Balogh Ferenc szivességéből, megörvendeztetni olvasóit egy-egy negyedivnyi vallásos poezissal. A legközelebbi számban valami Kósa Ede és Melcer Gyula zengeti-pengeti lantját. Sok lapos dolgot láttunk már s ebben nem egyszer magunk is bűnösök voltunk, de ezekhez hasonlítható együgyűségeket még soha sem olvastunk. El nem fojthatjuk csodálkozásunkat a felett: hogy nem röstelli egy Balogh Ferenc ezeket terjesztetni oly papiroson, melyen az ő neve áll? Hiszen, laptölte-
lékre szükség van minden szerkesztőségnél; de ez már nem is az, hanem valóságos szemót. Egy gondolat, egy eszme föl nem villan egyetlen sorból sem; még a forma is hiányzik, melyet pedig az iskolás-gyerekek is bírnak már. Rövid sorok nem teszik a verset: tudja ezt, tudnia kell Balogh Ferencnek; s éppen azért, nem magunkért, az orthodoxia nevében kérjük: ne engedje, hogy a tanító és kántor urak nevetségessé tegyék a vallásos tartalmú költészetet ily otrombaságokkal.

= Folyó év május 2-ra d. e. 9 órára Eresztvényre a községi iskola tantermébe, rikánbelőli ev. ref. özv. árv. gyámintézetű teljes gyűlést hívok össze, melyen a folyó ügyek mellett, az intézet életébe mélyen bevágó következő indítványok fognak tárgyalatni: 1) Az intézet minden nemű pénzei kamatjainak 1877. jan. 1-től 10% -ra emelése. 2) Gyámintézetünk területén szolgáló mindenik paptársunknak törvény által köteleztetése, hogy intézetünknek tagja legyen. 3) Intézetünk sokképpen bonyolult pénzkezelésének lehető egyszerűsítése. Pünkössti Ferenc, özv. árv. gyámint. elnök.

= Megjelent: „Deák Ferenc emlékezete.” Az erd. ev. ref. egyházkerület igazg. tanácsa által elrendelt Deák-gyászünnepevény, ápril 2-án, 1876-ban, a kolozsvári befarkasutcai templomban elmondotta Szász Gerő, első pap és esperes. Ára 30 kr. A tiszta jövedelem a Deák-emlékszoborra fordíttatik. Ez emlékbeszédről lapunkban bővebben nem szólhatunk azon viszonynál fogva, mely a szerző és a lap szerkesztője közt van; de a cél érdekében felhívjuk rá az érdeklődők figyelmét. A példányok mind Stein János könyvkereskedésének vannak átadva — hol megrendelhető — s ő fog annak idejében számadást felmutatni az eredményről. — Cseppekből lesz a tenger, fillérekből is lehet szép dolgokat elérni.

= Prot. honvéd-lelkészek. A magyar honvédelmi miniszter f. évi ápr. 1-től számítható ranggal, a szabadságot állományba nevezte ki Arday Jankó Dániel 49. zászlóaljbeli honvédet és poroszlói ref. segédlelkészt a fölállítandó V. honvéd lovas hadosztály számára, az I. honvédkerület törzséhez; Beblavy Pál 57. sz. a. honvédet és verbóci ág. ev. segédlelkészt, a IV. honvédkerület törzséhez, honvéd-lelkészül. Honvéd-segédlelkészekké Balogh Ambrus 9. sz. a. honvéd és nagy-szalontai ref. segédlelkész az I. honvédkerület törzséhez; Urházi Lajos 65. sz. a. honvéd és sárbogárdi ref. segédlelkész az V. honvédkerület törzséhez neveztettek ki.

= Promotio in absentia. Falk miniszter kérdésére a doktoratusok osztogatása iránt a göttingai egyetem phil. fakultása kijelentette, hogy lemond abbeli, eddig statutum-szerűleg gyakorolt jogáról, mely szerint szóbeli vizsgálat nélkül promoveált doctorokat. E szerint a porosz egyetemen véglegesen megszűnt az újabb időben oly sokszor és méltán megszólalt promocio in absentia.

= Adatok a porosz gymnáziumok és reáliskolák növendékeinek számarányához. Poroszországban átlag 432 felsőbb iskolai tanuló jut 100,000 lélekre. Legtöbb (621) Brandenburgra, legkevesebb (350) a rajnai provinciára jut. 1868-ban 100 tanuló közül 68 esett a gymnáziumra (és progymnáziumra) 32 a reálintézetekre (Realschule I. und II. Ordnung, höh. Bürgerschulen); 1871-ben az arány így áll: 63:37; 1875-ben 61:38, egészben 68520:43666. A fokozatos emelkedés mindenütt meglátszik, úgy, hogy a mostanában kikialtott Realschule I. O. a gymnáziumok rovására gyarapodik. Különösen feltűnő, hogy a prima, vagy is legfelső osztály növendékei szaporodnak a reáliskolában. A gymnáziumokban 1868-ban 10,065, 1873-ban 10,000, 1874-ben 9,730 percent esik a primára; az I. O. reáliskolában 1868-ban 3,700, 1873-ban 5,060. 1874-ben 5,083 percent ugyanazon osztályra. Így áll az arány az abituriensekkel is: ezek száma a gymnáziumokban 1868 óta az akkori százaléknak több mint 10 százalékkal fogyott, a reáliskolákban 1868-hoz képest több mint 110 százalékkal nőtt. Miután a reáliskolai abiturienseknek 1871. decemberben megengedett a belépés egy egyetemi fakultásba, 1872-ben 10,59 százalék ment az egyetemre, 1873-ban már 10,46 sz; 1874-ben pedig 25,28 százalék.

= Nagy-Britanniában a közelebbi időkben azon hír terjedt el, hogy száz angol rituálista pap nyíltan és ünnepelesen fog belépni a római katolika egyház kebelébe. Utóljára is kisült azonban, hogy egyenesen jégre vitték a jámbor Manning érseket, a kihez részint névtelen, részint holmi jelentéktelen állású ravasz emberek, „presbyter Anglikánus” cím alatt irogattak s tettek áttérési ajánlatokat. Az érsek velők komolyan tárgyalásba kezdett bocsátkozni, bizonyos különleges előjogokat is ígért számokra s e mellett nyíltan és ünnepelesen fel is hívta őket, hogy most már beléphetnek az egyedül idvezítő egyház kebelébe. Ekkor azonban Mac Onochie a rituálisták egyik fővezére, száz rokonelvű lelkészszel együtt, nyíltan fellépett, a meghívást visszautasította s nagyon érthetően kimondotta, hogy az ő Rómával való egyesülésekről szó sem lehet mind addig, míg a vatikáni zsinat végzeményei formászerint vissza nem vonatnak. Az említett Manning bíbornok érsek, a legközelebbi bójtre vonatkozólag, azon rendeletet bocsátotta ki, hogy az egész bójt alatti, bátran ehetnek húst, a menynyi csak tetszik, mindazon római katolikus angolok, a kik az államtörvények iránti engedetlenségök miatt hivataluktól megfosztott porosz római katolikus lelkészek számára adakozni fognak. (Prt. egyh. figyl.)

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

VI. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, ÁPRILIS 27. 1876.

278—17. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. **Szerkesztési** iroda — hová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Weisz Bernát Ferenc,

k. tanácsos, mint a „nemzetgazdasági-egylet“ tagjának 1876. márc. 23-án tartott előadása.

(Folytatás.)

A gyöngé fiataliságot kell tehát szoktatni, ösztönözni a takarékosra, a rendre, hogy jókor tanulja a különbséget a „vagyon“ és „teher,“ a „van“ és „nincs“ között, hogy már ekkor tanulja meg, hogy a takarékos mindent elérhet, ellenben a könnyelmű pazarló semmit sem. Tegyük fel, hogy két testvér jár iskolába, mindenik kap hetenkint 10 krajcárt szabad használatra. Az egyik vesz rajta — rendesen — egészség rontó nyálánkságot, a másik pedig átadja azt a tanítónak, azon jó tanítónak, a ki őt a takarékos hasznos következményeiről felvilágosította, a takarékpénztárba való elhelyezés végett. Fél év múlva az elsőnek semmije sincs, se pénze, se nyálánksága, a másíknak pedig két és fél forintja van és ezen felül még a kamat is. Egy forintot vesz édes anyja névnapjára, természetesen annak nagy öröme, valami kis ajándékot, másik testvére nézi, bámul, sir. A tanító rábeszélése folytán megbánja előbbi könnyelműségét s kezd ő is takarékoskodni. De nem csak e következményre lehetünk elkészülve, hanem arra is, hogy sok esetben maguk a szülők is követik a jó példát, a mint azt valósággal tapasztaltuk is már kereskedelmi akadémiánkban, Szabadkán és tapasztalták Franciaországban, Belgiumban és másutt. Kenessey említett beszédében azt mondá: „az orvoslás módja bár nehéz, de igen egyszerű, valódi Kolumbus-tojás; a ki nem takarékos, azt rá kell vezetni, tanítani, szoktatni a takarékosra.“

Göthe alkalmilag egy családapáról beszél, kinek nevelési rendszere főképp abból állott, hogy gyermekeit arra szoktatta, legyenek készek minden percben valamely örömről, vagy élvezetről lemondani s azt állítja, hogy a fődolog abban áll, hogy az ember tanuljon magán uralkodni. Oliphant hasonlót mond a következőkben: „a siker egész titka nem egyéb, mint

önmagát megtagadni tudni. Csak kezdeni kell, csak a józanésznek a szenvedélyvel küzdött első csatájában győzzön az első: már aztán a nyereség boldogító, eredménydús lesz s a többi magától következik. A megszokott takarékoság különös varázserővel bír; az maga is egy nagy tőke. Ha a gyermeket meghagyjuk ama rossz szokásban, hogy minden krajcárját gondatlanul csecsebecsére költse: akkor mindannyiszor, a hányszor pénzt érez zsebében, szintugy viszkető nyugtalanságot fog érezni mindaddig, a mig azt el nem prédálta. S hogy mi e szokásnak későbbi következménye, azt hiszem, nem szükséges bővebben magyaráznom.

Egy böcs bramín azt mondja: „a ki nem szoktatja gyermekeit takarékosra, az azokat hallgatagon tolvajságra tanítja.“ A felnőtteket bajos már jobb utra vezetni, ők már megszokták szerzeményeiket egy vagy más úton elharácsolni, és az ember rabja — szokásainak. Már a kiskedővodákban és az elemi iskoláktól kezdve, mindenféle tudományban iparkodunk gyermekeinket előkészíteni az életre és ime, a talán legfontosabb tudományban, a takarékosra hagyjuk őket egészen készületlenül lépni ki a világba: akár mintha szalmaszálat dobnánk a szélbe, vagy egy hajót kormány nélkül a tengerbe. A kockázat igen nagy s ha e mulasztás később valamikor a családi élet zűlétségére és nyomorra vezet: azok lesznek érte a felelősek, a kiknek kezében volt az alkalom, jobb utat mutatni és nem tették!

Laurent számos esetet hoz fel, a melyekben a gyermekek takarékosra való fillérei a szülők szükségét enyhítették; betegség esetén gyakran innét került ki az orvos díja és a gyógyszerári költség, az adóvégrehajtástól gyakran ez menté meg a házat! De magunknál is látunk hasonló következményeket. Legközelebb pl. a vízkárosultak segélyezésére a kis Porcia Luiza grófnő is beküldött két aranyat, ily szavak kíséretében: „kérem, ezen csekély adományt takarékpénztáramból elfogadni, stb.“ A mi kereskedelmi aka-

démiánk hallgatói Deák Ferenc koporsójára egy koszorut tettek és 31 frtot adakoztak a vízkárosultaknak. Így Pápán is a haladáspárti izraelita község tagjai is behozták iskolájukban a takarékpénztári intézményt, melyre vonatkozólag a többi közt ezeket írják: „Hogy a gyermekek ez által fukarokká nem lesznek, bizonyítja azon körülmény, hogy megtakarított pénzeszközök egy részét a legnagyobb készséggel szavazták meg a budai szerencsétlenek számára.“ A pápai tanítók tehát komolyan és sikeresen foglalkoznak az iskolai takarékpénztárak intézményével. Ezek, ép úgy mint a pécsi, szombathelyi, szabadkai, nagy-kikindai, s.-a.-ujhelyi Horváth-féle leányiskolái, továbbá fővárosunkban az izraelita iparosok vasárnapi iskolái, a kereskedelmi akadémia és a vasárnapi kereskedelmi iskolai igazgatók, tanárok és tanítók a legmelegebb és legőszintébb dicsőretet és hálát érdemlik önfeloldozásukért, e valódi hazafiságért. Mert az eszme kivitele, általuk megkezdve, utánzásra fog találni, dacára némelyek ellenvetéseinek. A nevezett iskolákban ez évi február hó végével, mint előbb mondtam, a betevők száma összesen 1583 és a betett összeg menyisége 8365 frt volt. Bizonyára, sokkal erkölcsösebb és többet érő eredmény minden tekintetben, mint ha ez összeg gyomorrontó és a „Gyógyászat“ szerint görvélyt okozó nyalánkságokra, csemegékre, szivarkákra, vagy éppen likőrré prédáltatott volna. Nem a pénz-eredményre fektetem itt a fősúlyt, hanem arra, hogy ez által 1500 gyereknek sikerült a csábító gonosz szellemet legyőzni; folytatván e diadalt szakadatlanul nagykorúságáig, majdnem biztosak lehetünk arról, hogy ezen 1500 ember minden szenvedélyen uralkodni fog.

De még is az eredmény mindez ideig csekély. Sajnosan kelle tapasztalnunk, hogy e magasztos szent eszme nálunk ellenségekre, vagy legalább is sok közömbösségre talált. Ha tekintetbe vesszük, hogy Belgiumban a mellett, hogy az iskolai takarékpénztárak eszméjének megpendítője, Laurent tanár, 10,000 franknyi jutalmat kapott, még úgy a kormány, mint a hatóságok is minden erővel úgy anyagilag, mint erkölcsileg támogatják ez üdvös intézményt; ha látjuk továbbá, hogy Franciaországban a kormány és hatóságok szintén nagyobb pénzösszegekkel is elősegítik, azt, (így pl. Nantes városa, mely, egy erre vonatkozó ismertető iratból 8000 példányt osztatott ki a nép között ingyen): ha mindezt tekintetbe vesszük, könnyen megértjük az elért nagy eredményeket is.

A részvét ezen általánosságának köszönhető aztán, hogy pl. csak magában Gand városában az 1874. év végével 10,135 gyermek 125,900 frankot takarított meg; Franciaországban pedig 1875 végén — mindössze két évi működés után — már 1500 iskolában volt ez intézmény életbe léptetve és a betevők száma 120,000-re rugott. Smiles állítása szerint, ez eszme Hollandban is divatozik, Angliában pedig Glasgow, Liverpool, Birmingham, nagy Ilford városokban, sőt magában Londonban is több iskolában van életbe léptetve — és, mint Smiles reményli — nem sokára az ország minden iskolájában lesz ily takarékpénztár. Bizony, ezek irigylésre méltó kulturális állapotokról tanuskodnak!

(Vége következik.)

„Theol. fakultásunk Kolozsvártt.“

Addig is, míg időnk s kedvünk lesz, sorompóba lépni azon leeresztett sisaku „keresztes“ vitézekkel szembe, kik méltó utódai a középkori pápák által a nagyobb világosságot sürgető valdensek és hussiták ellen sikra állított hősöknek: kötelességünknek tartjuk, olvasóinknak tudomására hozni azon nyilatkozatokat, melyeket a fenforgó kérdésben legközelebről tettek egyes oly egyének, kik a mi csatárláncainkon kívül állanak s így feltehető, hogy itéleltük a miénknél elfogulatlanabb. Részben ezek közé sorozhatjuk, m. Ré t b y Lajos, tanfelügyelő urat, ki a „Magyar Tanügy“ című folyóiratban tüzetesebben hozzá szól e tárgyhoz s tervezetünk azon részéről, mely a tanárképzés föllállítására vonatkozó, így nyilatkozik:

„Igen gyakorlatinak s valóságos szervező-gondolatnak tartom Szász Domokos tervét a tanárképzésre nézve.

Azt a kolozsvári ev. reform. főgymnáziummal összeköttetésben minden nagy költsézés és hosszszas előkészület nélkül életbe lehet léptetni.

Szász Domokos terve e tekintetben kifogástalan. És ez éppen úgy életbe léptethető a nélkül is, hogy theologia volna mellette, mert tanárképzés és theologia valóban nincsenek semmi összefüggésben.

Fölteszem dr. Kovácsról s az enyediék összes pártjáról, hogy ezen gyakorlati könnyen megvalósítható és teljes sikert ígérő tervvel szemben nem fognak ragaszkodni előbbi álláspontjukhoz.

Egészen osztozom Szász Domokos nézetében, hogy egyetem nélkül megfelelő tanárképzőt állítani gondolatbeli képtelenség.

S dr. Kovács csak akkor tehetné Szász Domokoséval szemben a saját tervét figyelembe vehetővé, ha előbb kimutatná, hogy a nagy-enyedi kollegium, ha nem is egész egyetemet, de legalább bölcsészeti folyamat tud szervezni s azt legalább a kolozsvári államinak magaslatára emelni.

És ha ez ki lenne mutatva, hirtelen azt kérdezném, vajjon, nem elsőbb-e állandó tanárokkal látni el egy olyan

iskolát, melyben a „klassika literatura 60 tanórájára csak egy rendes tanár van;“ s melynek gymnáziuma a humaniorákból nem képes egyetemre kellőleg előkészíteni növendékeit.

S ha a nagy-enyedi kollegiumnak még akkor is maradna felesleges pénze, bizony, nem lenne az elvonva rendeltetésétől, ha a kolozsvári, székely-udvarhelyi, m.-vásárhelyi gymnáziumokat segélyezné vele, hogy azok is állandó tanerőket alkalmazzanak.

Magyarországon akármelyik hazafias és magyar nyelvű felekezet nagy hibát követ el, ha azt tűzi céljává, hogy az iskolai rendszer akármelyik fokozatán versenyre kelljen az állammal.

Ellenkezőleg: a mit a multnak társadalma felekezetenként hordott össze nevelési célokra, az éppen olyan nemzeti közvagyon, mint a mit az állam saját címe alatt nyújthat. Ezeket bölcsen össze kell illeszteni s valamennyiből építeni föl a nemzeti művelődés nagy épületét.

Felesleges erővel akkor sem rendelkezünk.

Szász Domokos tanárképző tervéhez még csak anynyi megjegyzésem van, hogy olyan módon a r. katolikusok és unitáriusok is szervezhetnének tanárképzőket a kolozsvári egyetem mellett. Ha azonban azok nem is szerveznének, a reformátusok saját gyakorlati óráikra elfogadnának kétségtelenül, akármily felekezetű ifjut.

Még határozottabb állást foglal el a „Magyar Tanügy“ szerkesztősége, mely így nyilatkozik:

„A legutóbbi időben általában sokat foglalkoztak a napi sajtóban az erdélyrészi prot. theologiai fakultással. E kérdés fontossága messze túlmutat a napi érdeken és úgy kötelességünké válik, vele e helyen tüzetesebben foglalkoznunk. A kérdés jelenlegi állapotát t. olvasóink a jelen füzet első cikkéből ismerik. Mi, kiket Enyedhez semmiféle simpathia, vagy antipathia nem fűz, kik nem is vagyunk tagjai az evang. ref. egyháznak, bizonyosan elfogulatlanabb szemmel látjuk az erdélyrészi viszonyokat, mint az ottani irányadó, de jelegleg két táborra osztott prot. körök. Mi kereken kimondjuk, hogy Enyeden még nagy anyagi áldozatok árán theologiai fakultás a szónak valódi értelmében, azaz, tudományos intézet, melyben a tanítók a tudományt művelik és annak művelésére serkentőleg hatnak, nem létesíthető többé. Az iránt mai nap már semmiféle kétség sem forog fönn, hogy 4—5, bár még oly jeles tudós is, egy kis vidéki városban, csekély intelligencia közepette, nem hozhat létre oly tudományos mozgalmat, mely egy mai nap tökéletesen parlagon heverő tudománykört új létre keltessen. Ez igazság mellett maga Nagy-Enyed, az a N.-Enyed, melyhez az erdélyrészi evang. reformátusokat anynyi emlék fűzi és melynek nagy hirneve a multban mai nap is büszkeségüket képezi, a legékesebben szóló bizonyítványt szolgáltatja. Szakjukban járatos férfiak ülnek a theologiai tanzékeken, kik élő szóval és az irodalomban buzgolkodnak tudománykörük érdekében és e buzgolkodásnak, a valóban tudományos törekvéseknek eredménye igen közel áll a — semmihez: az erdélyrészi ref. papjelöltek tudományos készülsége igen sok kívánni valót enged, társadalmi műve-

lődésükben pedig Erdélyben nem csak a másik két prot. felekezet papjai mögött megszire elmaradtak, hanem a kolostorszerű nevelésben részesülő kath. papjelöltekkel sem állíthatók párhuzamba. Az a néhány erdélyrészi ref. pap, kik akár tudományuk, akár társadalmi művelődésük által az ottani színvonal fölé emelkedtek, kivétel nélkül világot látott és külföldi egyetemen művelődött. Már maga az az egy körülmény, hogy a Bethlen-főiskola, miként a philosophiai és jogi fakultásától megfosztott nagy-enyedi iskolát elárvalt theologiai fakultásával mai nap hivatalosan csufojják, ez idő szerint az erdélyrészi reformátusok között nem csak tudományos lendületet adni képtelen, hanem a papképzés föladatát sem oldja meg az ohajtott eredménnyel, világosan oda mutat, hogy Erdélyben, hol protestáns erőteljes élet virult, hol a prot. közérzéslet a multban nagy alkotásoknak adott lételt, oly tespedés állott be, melyből ismét csak nagyszabású alkotás fog kiragadni. Ily nagyszabású alkotás volna a kolozsvári ref. theologiai fakultás, akár az egyetemmel szerves összefüggésben, akár pedig mint szabad fakultás az egyetem tőszomszédságában a belső-farkas-utcában, mely a reformáció óta a prot. tudományos munkálkodásnak székhelye, hol most az állami egyetem is hajlékot nyert, létesülne.

A mily egyszerű az erdélyrészi ref. theologiai fakultás kérdésének megoldása, oly nehéznek tetszik az maguknak az irányadó köröknek. Ott van az ugy nevezett Bethlen-főiskolának nem ugyan óriási, de kétségtelenül szép vagyona; ebből, egy jó középiskola költségeit levonva, bőven telik a kolozsvári theologiai fakultásra. E vagyon fölött rendelkezik az erdélyrészi ref. status, ez kizárólagos tulajdonát képezi, de a kolozsvári fakultás költségeit nem merik belőle fedezni: az a pietas, melylyel Erdély-szerte Enyed iránt viseltetnek, az alapító szándéka ellen elkövetett merényletnek tartja, ha a Bethlen-főiskola jövedelméből egy krajcár is más iskola segélyezésére fordíthatnák. Nem vizsgáljuk, vajjon a nagy fejedelem szándéka volt-e a nagy vagyont egy teljesen tespedő és mai nap föladatát meg nem oldó iskola céljaira fordítani, vagy a prot. tudományos életre elkerülhetetlenül szükséges tényezőket megteremteni és a prot. közérzéslet és közművelődés tanyáját alkotni? — mert az alapítók céljainak illetően vizsgálatában nem ritkán két élő fegyver rejlik. De midőn arról van a szó, vajjon az erdélyrészi ev. ref. status fordíthatja-e a nagy fejedelem alapítványát Enyeden kívül tisztán prot. művelődési, még pedig mai nap már életbe vágó célokra — a kérdést megoldottnak látjuk ugyan csak az erdélyrészi ref. statusnak korábbi intézkedéseiben. A Bethlen főiskola eredetileg három fakultásból állott, tökéletesen azonos szervezkedéssel, mint a nagy-szombati kath. (mai nap budapesti állami) egyetem; az erdélyrészi ref. status minden aggodalom nélkül szüntette meg a jogi és philosophiai fakultásokat és tényleg kiforgatta a főiskolát eredeti jellegéből. Minden elfogulatlan előtt világos, hogy az alapító szándékán kevesebb sérelem ejtetik, ha az alapítvány lényeges célja megőriztetik, de az iskolát más, alkalmasabb helyre költöztetik, mintha az iskola lényeges alkotó részeit

beszűntetik. Az iskoláknak ily áthelyezése nem ritka hazánkban. Csak a legfeltűnőbb példát említjük. A budapesti egyetem eredetileg Nagy-Szombatban volt. Számos alapítólevél és adomány-okmány a nagy-szombati egyetem nevére szól. Mai nap pedig senki sem vonja kétségbe, hogy azok a budapesti egyetem tulajdonát képezik. A kolozsvári fakultást is el lehet Bethlen-iskolának nevezni és — az alapítvány természetét megőrizték. Bár az erdélyi status többsége így gondolkodnék!

Néhány sorban Révész Imre is nyilatkozik ismételtén a „Figyelmező“ apr.—májusi füzetében, még pedig úgy, hogy az ismeretes kereszties vitézek kétségen kívül „szent“ kötelességüknek fogják tartani, sikra szállani ellene is. Révész ugyanis, a többek közt, ezt a kérdést újra fölveti: „megvallom, sokszor jutott eszembe, hogy vajjon, nem lehetne-e a Bethlen-féle alapokat oly módon hozni kapcsolatba a létező (kolozsvári) egyetemmel, hogy amazokra vonatkozólag a prot. felekezeti jellem és autonomia épen fön-tartassék?“ Ime, az orthodoxus Révész nem rettén vissza attól a gondolattól, hogy theol. ifjaink a kolozsvári tud. egyetem hasznát élvezzék, míg n.-enyedi liberalis doktor kollegájának hátába áll a hideg, ha a kolozsvári egyetemnek csak híré is hallja. E pontra nézve különben megjegyezzük, hogy a Kolozsvár-ellenesek táborában nincs egyetértés. Vannak ott a kolozsvári egyetemnek igen jó barátai, még pedig a „vezér-férfiak“ között. Így p. o. Szabó Sámuel ur, ki annak, hogy a mi egyetemünket igen nagyra becsüli, az által adja megnyitása óta dicsérendő példáját, hogy naponkint a legnagyobb buzgalommal jár az egyetemi előadásokra — ingyen!

A népiskolai hatóságokról hozott póttörvényeikk.

(Folytatása és vége.)

Több egymáshoz közel fekvő község is alakíthat egy közös községi iskolaszéket, sőt a közigazgatási bizottság is elrendelheti ily közös iskolaszék alakítását. Az ily közös iskolaszékek tagjainak létszámát s azon arányt, melyben az egyes községek tagokat választanak, az e végből egyesült községek szabad egyezkedéssel állapítják meg. Ha nem tudnának megegyezni, mind a tagok létszámát, mind az egyes községek által választandó tagok számarányát illetőleg a közigazgatási bizottság határoz.

A községi iskolaszékek ügyrendjét a vallás- és közoktatásügyi miniszter szabályrendelettel állapítja meg.

10. §. A községi iskolaszék tagjai három évre választatnak, azonban mindannyiszor újra választhatók.

11. §. Ha a polgári község a 10. §. értelmében iskolaszékét a három év letelte után négy hét alatt sem választaná meg: az iskolaszék tagjait a község tagjaiból a törvényhatósági közigazgatási bizottság nevezi ki s ha a kinevezettek azt el nem vállálnák és az iskolaszéket ily módon sem lehetne megalakítani: a községi iskola részére gondnokot nevez ki. A kinevezés azonban csak egy évre érvényes: ez idő elmúltával csak az esetben újítandó meg, ha

a község választási jogával két hét alatt akkor sem élne.

A hitfelekezetek e részbeni mulasztását a tanfelügyelő a közoktatásügyi miniszterhez feljeleníti, ki a felekezeti főhatóság útján az iskolaszék megválasztását, ha szükséges, záros határidő alatt elrendeli.

12. §. Választások érvényességére a községi iskolaszék választott tagjai két harmadának, más érvényes határozat hozására azok általános többségének jelenléte szükséges.

Az iskolaszék teendői:

1. A községi iskolaszék a tanítót a törvényhatósági közigazgatási bizottság egy küldöttjének elnöklete alatt választja, mely választás a közigazgatási bizottság jóváhagyása alá terjesztetik. A közigazgatási bizottság oly egyént is bizhat meg, a ki nem tagja.

Okleveles tanítókat, avagy tanítóképezdét végzett egyéneket segéd-tanítókul meghívhat.

Ha az iskolaszék a szükségessé vált segéd-tanítói állomást betölteni elmulasztaná, vagy annak betöltését halogatná: a segéd-tanítót a tanfelügyelő nevezi ki s eljárásáról a közigazgatási bizottságnak jelentést tesz.

A helybeli iskolákat egy tagja által hetenkiut legalább egyszer meglátogatattja;

a tandijra nézve az illetékes községi hatósággal egyetértőleg határoz;

örkődik, hogy a tanköteles gyermekek beírassanak és rendszeren járjanak az iskolába;

a mulasztók szülőit, vagy gondviselőit első ízben megint, azután a mulasztások jegyzékét legalább minden két hétben a községi előjáráságnak a büntetések végrehajtása végett átadja;

felügyel a tanításra s az iskolai törvények és felsőbb rendeletek pontos végrehajtására;

felügyel az iskolai alap kezelésére s az illetékes előjárósággal egyetértőleg gondoskodik annak gyarapításáról;

a községi hatósággal egyetértőleg intézkedik az iskolai épületek kellő javításáról s az iskoláknak taneszközökkel való ellátása- és a tanítók illetményének pontos kiszolgáltatásáról.

A tanulók szülői, vagy gondviselői és a tanító között fenforgó panaszokban és az iskolai fegyelem ügyeiben első fokulag határoz, határozata ellen mindkét fél a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz fellebbezhet;

az évi vizsgálaton jelen van;

a gondnoktól számot kér s számadásait megvizsgálja, eljárásáról évenként legalább két ízben sürgős és fontosabb esetekben többször is jelentést tesz a községnek.

2. A felekezeti iskolaszék teendőit, a fennebbiek szem előtt tartása mellett, a felekezeti iskolák ügyeit vezető hatóság szabja meg, azonban az iskolamulasztók irányában köteles úgy járni el, mint a községi iskolaszékre nézve megvan állapítva.

3. Mind a községi, mind a hitfelekezeti iskolaszék a néptanítók nyugdíjazásáról szóló törvény értelmében reábi-zottakat végrehajtja.

14. §. A községi iskolaszék az iskolák száma szerint egy vagy több gondnokot választ, ki az iskola vagyonát az

iskolaszék utasítása szerint kezeli, az épületeket javíttatja és évenként az iskolaszék elé részletes és okmányokkal igazolt számadást terjeszt.

E számadások, miután a községi iskolaszék által megvizsgáltattak, felülvizsgálat végett a községhez s onnan a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz tételnek át.

Azon városokban, hol a népoktatás költségei a kormány engedélyezése következtében a közöltség előírányszabályában nyernekedeztetet, a városi képviselő testület akként intézkedhetik, hogy a népoktatás anyagi ellátása a közpénztárból történhessen.

15. §. Az állami iskolákhoz a vallás- és közoktatásügyi miniszter az iskolaszékek helyett gondnokságokat állít s azok teendőit és ügyrendjét rendeletileg állapítja meg.

16. §. Budapest város részenként több iskolai községe osztatik ugyanannyi iskolaszékkel.

Ez iskolaszékek a város-részek választói által három évre választatnak; tagjaik azonban újra választhatók.

A fővárosi iskolaszéknek hivataluknál fogva tanácskozó és szavazattal bíró tagjai az iskolaközségbeli lelkészek felekezeti különbség nélkül s a községi tanító-testület két képviselője.

Ezen iskolaszékek teendői ugyanazok, a melyek a 13. §-ban elősorolvák, a tanítók választásán, meghívásán, elhelyezésén és elmozdításán kívül, mely teendők Budapesten, a főváros rendezéséről szóló 1872. XXXVI. törvényeikk 110. §-a szerint a fővárosi tanácsot illetik s az iskolai vagyion és alap kezelésére való felügyeleten kívül, a melyet Budapesten közvetlen a fővárosi tanács és törvényhatósági bizottság gyakorol.

A főváros özszes közmívelődési és közoktatási ügyeinek öszhangzóan fejleszthetése és elmozdithatása végett a főváros törvényhatósági bizottsága saját kebeléből, a közoktatási-ügyek előadásával megbízott tanácsos elnökle alatt állandó közoktatásügyi bizottságot alakít.

A közoktatásügyi bizottság szervezését a főváros törvényhatósági szabályrendelettel akkép állapítja meg, hogy abban a fővárosi községi tanácsok és tanítók képviselve

legyenek, üléseiben a kellő felvilágosítások megadása végett a fővárosi kerületi tanfelügyelő, vagy annak helyettese részt vehessen.

Ezen közoktatásügyi bizottság véleményezési és indítványozási joggal bír a főváros özszes közmívelődési, közoktatási és nevelési ügyeire nézve; ezen ügyek szervezését illetőleg a fővárosi tanács és törvényhatósági bizottság által mindenkor meghallgatandó; kijelölési jogot gyakorol a tanárok és tanítók választásánál; egyszersmind véleményt ad minden közoktatási ügyben, a mely a közoktatási bizottság által e végett hozzá utasittatik. A közoktatási ügyek közvetlen ellenőrzése s a bizottsági tárgyalások előkészítése végett ezen közoktatásügyi bizottság albizottságokat választ, tekintettel a fővárosi polgári iskolákra, a szakoktatásra, elemi népiskolákra és a kisedővo-intézetekre. A főváros területén levő polgári iskolák kivételnek az iskolaszékek hatósága alól s ezek teendőit a polgári iskolákra nézve a közoktatásügyi bizottságnak polgári iskolai albizottsága látja el.

Mindazon ügyekben, a melyek az iskolaszéktől e törvény szerint a közigazgatási bizottsághoz vitetnek felebb, valamint a polgári iskolai albizottság intézkedéseire nézve is Budapesten a fővárosi tanácshoz s a tanács határozatai ellen a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz történik a fölebbvitel.

17. §. Addig is, míg a törvényhozás a volt határörvidéki területen levő népiskolák ügyeit véglegesen rendezné: az 1873: XXVII. t. c. 2-ik §-ának b) pontjában és 25-ik §-ában foglalt intézkedések azon ügyekre vonatkozólag is fentartatnak, melyekről a jelen törvény rendelkezik.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy az 1871. június 8-án kibocsátott szabályrendelet határozatait, a menyinyben az 1876: VI. t. c. és a jelen törvény intézkedései szükségessé teszik, a viszonyokhoz alkalmazva, rendeletileg módosíthassa.

18. §. E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter bizatik meg.

TÁRCA.

Péter sziklája Romában.

(A római pápa-uralom alapjának megvilágosítása.)
(Folytatás.)

Forduljunk az ap. cselekedetekről irt könyvhez. Ebben sincs sehol szó sem Péternek romai útjáról, sem ottani tartozkodásáról, vagy működéséről; sőt inkább, őtet mindig egyebütt mutatja fel, míg Pál romai útjáról s megérkezéséről részletesen tudósít és ír.*) Péterről legelőbb jéruszálemi fellépése alkalmával szól, midőn az öszszegyült néptömeg előtt Krisztust prédikálja; azután Lyddában, Joppében, Cezaréában, később ismét Jéruszálemben látjuk, a mint a zsidó-keresz-

*) Hase. A hagyomány szerint és ha a 25 éves püs pökséget ki akarjuk keríteni, 43-ban kellett kezdődnie.

tyénekkal vitatkozik a szertartási törvények felett; ezután fogságban Jéruszálemben (44-ben) s onnan kiszabadulván, „máshová mene onnét“ (Csel. 12. 17.) később újra Jéruszálemben találjuk az u. n. apostol-konciliumban (50-ik évben), azután Antiochiában, a galatákhöz írott levél szerint (Gal. 2. 11 s köv.). Tehát, Péternek nevezetesebb útazásai és tartozkodási helyei meglehetős hosszú időn át (mintegy 20. sőt több éven át) figyelemmel kísértetnek s elő vannak adva*) s még is bizonyos romai útról s ottan kereszttyén község alapításáról nincs egy árva szó is.

Mikép lehetséges, hogy az özszes apostoli működések

*) Lásd Péter útazásainak bővebb tárgyalását, Hase pol., I. k. 153. s köv. l.

e legfontosabb, legnagyobb jelentőségű ténye — ha az valóban tény — elhallgattatott, míg oly sok kevésbé fontos dolog meg van említve — s néha nem egyszer? Vannak, kik azt mondják, hogy az ap. csel. szerzője éppen nem akart arról szólni, azért nem lehet semmit felőle olvasni.*) Ez valóban igen egyszerű argumentáció; de a szerzőnek arról — ha tudott róla — éppen beszélnie kellett volna, ha nem akart legfőbb személyeiről egy önkényes, értetlen, tévelyterjesztő élet-iratot írni. Péter Romába menetele, a romai keresztyén községnek általa lett alapítottása és az ő ottani apostoli s püspöki működése — ha tények volnának — a romai kath. egyházra s azzal együtt a világtörténelemre nézve fontosabb események, mint a „Hegira,“ Mohamed futása Mekkából Medinába; és még is szerző — ki még a mellett egyházi szempontból véve, isteni ihlettel bírt — semmit sem írt róla, míg jelentéktelenebb körülményekről tudósít. Nem, ha ez csakugyan megtörtént volna s író arról és annak jelentőségéről (rom. kath. felfogás szerint) valamit tudott vala, úgy nem hallgathatott, nem lett volna szabad hallgatnia arról. Minthogy azonban hallgat, abból azt kell következtetnünk: hogy az ap. csel. írójának tudása szerint — mely Pál Romába érkezésére s még ottlétének is több mint két évére (60. kr. u.) kiterjed — Péter sem Romába nem ment, sem ott sem időzött. Ez még inkább kitűnik a római zsidóság előkelőinek — kiket Pál megérkezése után (Csel. 28. 17.) magához hívott — azon nyilatkozatából, miszerint ők az új felekezetről (t. i. a ker.-ről) egyebet nem tudnak, minthogy mindenütt ellenmondásra s üldözésre találunk (Csel. 28. 22.) Mikép lehetséges, hogy a zsidó községnek eme legtekintélyesebb tagjai a keletkező keresztyénségről, szóval, az evangyeliom hirdetéséről semmit ne tudjanak, ha Péter valaha csak egyszer volt Romában, ő, kinek anyyniszor kifejezett hivatása éppen a zsidók felé irányult s ki bizonyosan legelőbb ezekhez fordult volna, ha valaha Romába jött vala? Ezen kívül, a Pál Romába érkezése a legjobb alkalmat nyújtotta volna Péter Romában létének s ottani működésének felemlítésére; ép úgy, a mint az elő van adva, (Csel. 28. 15.) hogy az atyafiak, a mint a Pál megérkezéséről értesültek, elébe mentek „az Appius piacáig és a három Tabernákig.“ Péterről sehol egy szó sincs. Mikép lehetett volna elhallgatni az ő ottlétét, ha az tény vala?

Végül, maga Péter is, a hol az ap. csel.-ben fellépik s maga veszi át a szót, sehol sem tesz egy jotta említést is az ő római utazásáról, ottani apostoli működéséről, vagy plane egyházkormányzatáról, mit a végön is úgy kellett volna tekintenie, mint az ő legnagyobb, legelhatározóbb tényét, sőt éppen, mint alapvető s az ő küldetését befejező, megkoronázó apostoli működést; miről egyszersmind a minden felől előálló ker. községeket, mintegy biztatásul, okvetetlen tudósítania kellett volna. És ezt anynyival inkább meg lehetett

*) Hasonlóképp Perrone „Péter Romában“ 52 l. azt mondja: Pál azért nem nevezi meg Pétert, hogy a keresztyénség drága fejét ne hozza veszélybe. Ezért szól Lukács is a fen már idézett Csel. 12. 17-ben oly titkolózva csak egy „más hely“-ről és Péter Roma helyett Babilonról. Mert az apostolok irományai azonnal közzé tétettek s ezért nagyon vigyáztak magukra, tartván a vértanui haláltól. Ezen mind az írókat, mind az apostolokat megbélyegző állításra, hátrább igyekezni fogunk megfélemlíteni.

tőle várni, menynyivel csekélyebb s ezzel ószsze sem hasonlítható kisebbszerű tevékenységeiről s viselt dolgairól tüzetesen tudósít a jéruszálemi község véneit; a jéruszálemi apostol-koncilium pedig éppen legjobb alkalom lett volna az ő alapvető, a ker. egyházat — Róma által — igazában meggyökereztető működésének általános kihirdetésére s az ő egyházi uralmának megalapítására. De mind erről egy árva szó sincs!

Ép oly kevésbé található valami adat Pál leveleiben Péter állítólagos Romában való tartozkodásáról, vagy ottani működéséről. Pál, a hol csak megemlékezik a Péterrel való találkozásról, vagy annak működéséről, Romáról egy hang sincs és a hol csak beszél Romáról, Péterről említés sincs. Legelőbb Jéruszálemben találkozik vele, három évvel áttérése után. Antiochiában személyesen szembe szállott vele s lekörholja kétszinüsködéséért s a zsidó törvények betűszerinti alkalmazása miatt (Gal. 2. 11 s köv.) s ismét Jéruszálemben az ap.-konciliumban találkoznak. Ellenben, a romaiakhoz írott levélben, melynek végén az ottani gyülekezet számos tagjához üdvözlötlet csatol, Péter apostolról éppen nem tesz említést, a mi semmi esetre nem történhetett volna, ha Péter ott lesz vala és pedig mint vezér-szerepet játszó püspök. Azonban, ugyan e levélben található egy helyet, mely csak annak előrebocsátása mellett lesz teljesen érthető: hogy a romaiknak Pál előtt egy apostol sem hirdette az evangyeliomot, sem a község élén nem állott s különösen Péter nem.. Pál azt mondja: „Mert kívánlak titeket látni, hogy valami lelki ajándékot közölhetnék veletek, hogy ti megerősítettétek. Azért (a menynyiben rajtam áll) kész vagyok néktek is, kik Romában vagytok, az evangyeliomot prédikálni.“ Ugyan, mikép irhatott volna Pál így, ha az evangyeliom Romában Péter — mint „apostol fejedelem“ — által már hirdetve és az ottani egyház általa megalapítva s kormányozva lett volna? És ugyan hol akadhatalunk itt Péternek ama többi apostolok feletti felsőbbbségére, melyről a romai kath. theologusok regélnek: ha egy alárendelt apostol csak úgy könnyedén vette, vehette volna magának a szabadságot, hogy amannak egyházközségébe és pedig az egyház fejének, alias, első pápájának központi egyházközsége dolgaiba beleavatkozzék, abban rendezgessen, és tanítson?

Végre, midőn Pál maga Romában volt s onnan leveleket írt, mindig oda szokta csatolni a romai keresztyén község kiválóbb személyeinek üdvözlötletét is; Péter apostolról azonban soha sincs említés. Például, a Filemonhoz írt levélben: „köszöntenek tégedet Epafrás, (ki nekem társam a Krisztus Jézusért való fogságban) Márkus, Aristárkhus, Démás és Lukács, az én segítőim“ (v. 23—24.) Hallgathatt-e ő Péterről, mint társunkáról, ha az akkor (mintegy 63. kr. u.) Romában lett volna? Ugyan hallgatott volna-e róla, mint távollévőről is, ha ő lett volna a római egyháznak, sőt az egész keresztyénségnek uralkodó egyházi feje, a mint azt a romai theologusok állítják? Hasonlóképp történik ez a kolosséliekhez írott levélben és annak végén (4. r. 7 s köv.) Ottan elészámlálja, kik körülte vannak s kik vigasztalására s munkájában segítségül szolgálnak; de Péter apostolról sehol egy szó említés nincs. Végre a Timotheushoz írott 2-ik levélben, mely kétség kívül legkésőbbben íratott — tehát nem

sokkal az ő vértanui halála előtt — így ír Pál: „Igyekezéssel én hozzám jöni hamar; mert Dómás engemet elhagyott, a jelenvaló világhoz ragaszkodván és elmenvén Thessalonikába; Krestzens Galáciába, Titus Dalmáciába; csak egyedül Lukács vagyon én velem (v. 16.) Az én első magam mentésében senki nem volt mellettem, hanem mindnyájan engemet elhagytak; ne tulajdonittassék ez bűnül nekik (II. Thim. 4. 9 s köv.)“ Irhatott vala úgy Pál, ha Péter mint püspök, vagy „apostol-fejedelem“ Romában élt és uralkodott volna?

(Folytatása következik.)

Lénárt József,
pajjelölt.

Egyesítési törekvés.

(Folytatás.)

Szentséged is méltóztatik annyira mértéklésre lépni, hogy ezután szentségedtől és successoraitól bocsátandó minden bullák, brévék, dekretumok, konstitúciók és más egyéb akármilyen formában kelhető rendelkezései, melyek illetik vagy a népet, vagy a papi és világi gyülekezeteiket, hogy személyeket vagy Collationes Beneficiorum pensionem Honor potestatis aut Jurium pro personis singularibus, vagy: Secularitatem alicujus Professori, aut cujusdam ordinis, tam in Materia Dogmatica, quem ecclesiastica, aut disciplinari; minekelőtte ezeket publikáltatni akarná, azelőtt illendőleg a fejedelmeknek és uralkodóknak mindenkor előre elküldeni és elejökbe tenni fogja a végre, hogy a maguk földeken és országaikban való királyi méltóságnak jussa szerint, a regium Placetumot és exequaturat alája, vagy reá tegyék.

A megvilágosodott VI. Pius arra is rá lépik, hogy a fejedelmeknek legyen mindazokat a szerzeteket és klastromokat, mind a két nemből levőket, melyek az országnak és lakóinak nem elég segédelmére vannak: egészen eltörölni és jószágaitat közönségesebb haszonra fordítani.

Reá fog arra is lépni, hogy a fejedelmek olyan rendelkezéseket telessenek, hogy az ő alatta valói mikor ekklézsiái dispozióikra szükségök vagyon: nem egyenesen Romába, hanem csupán csak az ő környékeikben lakó püspökökhez azoknak megnyerése végett folyamodhassanak; nevedni fog azzal is az ő dicsérete igen nagyon, ha a pénzért adni és osztogatni szokott dispenzaciók ezután végkép megszűnnek; mert a mit az igaz ekklézsiának fundamentumok igazsága szerint meg lehet engedni: azt pénz nélkül kellett megengedni.

Az indulgenciákkal, szabad-levelekkel való kereskedést is tovább úzni, nem kellett, a mint volt a múlt időkben, mert ha szintén nagy megcsönkulást szenved is az által a papi Dariatus és kamara és annak jövedelme nagyon megkevesedik is: nem oshetik az olyan nehezen és keservesen, mint a szegényítő pirosság. A konstanciai konciliumban egybegyült németországi fejedelmek az apostoli székét illeték ilyen szókkal: „Nagy fájdalommal kellett tapasztalnunk, hogy mintegy 150 esztendőktől fogva inkább figyelmezttek a magok romai kuriájokra, mintsem a léleknek javára és a helyett inkább az ő fukar és telhetetlen pénz-szerelmeket akarták betölteni és több aranyat gyűjtöttek rákásra, mintsem ele-

gendő vala nem csak atyafiainak és rokonságaiknak az ekklézsiá kincséből való meggazdagításokra, hanem sőt inkább azoknak számokra a szegény hívőknek kebeléből kifacsart pénzzel egész fejedelemségeknek megvásárlásokra.“ Protestac. Naonis Germanico in contione Constantiensis, apud Herm. Fon. der Hard. Tom. IV. Part. II. Pag. 1422.

Már valaha az emberek közönségesen meggyőződtek az iránt, hogy a katholica vallásnak semmi nincsen nagyobb kárára, mint az ő papjainak temérdek gazdagsága és felettébb való nagy hatalma. A papságnak ezen gazdagsága és magára huzott ezen haszontalan nagyzása szülte azt, hogy a vallás annak szolgálói hibái miatt gúnyoltatásra, szidalomra, gyűlölségre és utálatra tétetett, az a vallás, mely magában együgyü, alázatos, szemérmes és tiszta, és a melynek csupán csak magára van szüksége arra a végre, hogy becsültessék és tiszteltessék.

Az a méltóság, melyre a pápák lassan-lassan emelkedtek, sokkal nagyobb csudára méltó, mint a romai régi monarchia. Nem lehet nagy álmélkodás és bámulás nélkül látni, hogy egy ekklézsiá, mely az ő hatalmát egyedül csak az isten beszédén és jussait csupán csak az evangéliumon építheti, mely mindeneknek csak a szelidséget, alázatosságot, szegénységet produkálja, egy ekklézsiá — mondok — olyan vakmerő bátorsággal való célt tehetett fel magának, hogy a földön levő minden királyok felett uralkodhassék; de még nagyobb bámulásra méltó, hogy annak főpapjainak úgy szolgált a szerencse, hogy ezt a chimerát meg is valósíthatták.

Teljességgel nem lehet annak okáért helyben nem hagyni, hogy az uralkodó fejedelmek ennekutánna a papságot szorossabb határba szorítsák, minden világi javait és a lelkek idvességét meggátolt gazdagságait, minden másúnnan leendő kérdés nélkül beveggyék azokat a magok adminisztrációjuk alá vevén azokban illendő és állapotjokhoz mért fizetést. A kereskedésen való kapás, a világi dolgok körüli gondolkodás, azokban való elegyedés ellenkezik a papi hivattallal. Ebből következik a hasznos és dicséretes rendelés is, ha továbbá a papságnak meg nem engedtetik, hogy a gazdag és jószágos embereknek ajándékozásiból meggazdagodjanak, mely által azoknak atyafiai és rokonai igen gyakran megrószítottatnak és megfosztatnak.

(Folyt. kövekezik.)

Közlő: Miklósi József,
inaktelki ref. pap.

„Bukurestből.“

Bukurest, ápril 20-án, 1876.

Tisztelt szerkesztő ur!

Azt hiszem, nem fog szerénytelen és illetlen dolognak tűnni fel sem ön, sem pedig lapjának tisztelt olvasói előtt, ha ezen soraim által a bukuresti ev. ref. egyháznak husvét másodnapján tartott közgyűlését közlöm. Előre bocsátom: nem önhittségből, vagy öndicséretből teszem, hanem egyedül és főleg azon célból, mert erős meggyőződésem, hogy oda haza többen vannak, kik érdeklődéssel viseltetnek irántunk, külföldiek iránt. S talán megbocsátható egy jegyzőkönyvnek közlése még akkor is, ha abban a közlő személyisége szerepel?

1. E közgyűlésen jelen volt 39 egyházi rendes tag, kik előtt az előjáróság gyűléseiben felvett jegyzőkönyvek, az 1875-ik év május 20-ától kezdve, felolvastattak.

A közgyűlés helyesléssel fogadja az előjáróságnak működéseit s főleg megelégedését fejezi ki azon intézkedése és lépése felett, melyeket a mlts igazgató-tanáccsal folytatott az egyháznak jelenlegi szervezetét illetőleg.

2. Főgondnok és a közgyűlés elnöke Szabó Albert aa. felszólítja a közgyűlés jelenlevő tagjait a felett való nyilat-

kozatra: meg vannak-e elégedve tiszt. Gyárfás Albert lelkészszel? Ohajtják-e ötöt rendes lelkészül megválasztani? Habár nem telt is be a kiküldetési próba év: mindazonáltal — az előljárással egyetértve — szeretné, ha még az idei erd. ev. ref. f. t. egyházkerület közgyűlése alkalmával felszenteltetnék s egyházunk érdekeit mint rendes lelkész képviselné.

Elnöknek e szavai tetszéssel lettek fogadva s a közgyűlés egyhangulag megválasztotta Gyárfás Albertot rendes lelkésznek. Erre magam is be lettem hívva a gyűlésbe. Elnök ur örömteljes arccal adá tudtomra a felőlem nyilatkozott közmegelegedést s kevés, de hatályos szavakban üdvözölt.

E szavak és az azt követő éljenzés következtében meghatottságomat nem tudám elfojtani, s kifejezést a következő szavakban adtam.

Tisztelt közgyűlés!

Minden ember életében vannak kisebb-nagyobb fontossággal bíró pillanatok. Az én életemben a mostani perc egyike a legnevezetesebbnek. Midőn erre gondolok, szivemben két érzelem honol. Egyik örömmel tölti el lényemet: egyfelől azért, hogy az erdélyi ev. ref. f. t. egyházkerület mlgs állandó igazgató-tanácsának bizalmát; másfelől e szép egyház nemes előljárásságának előleges s most e közgyűlésnek általánosan bennem helyezett bizalmát, rokonszenvét, jóindulatát kiérdemeltem. A másik érzelem némi aggodalommal tölt el, ha reá gondolok ezen egyháznak — ha szabad úgy szólanom — sajátos körülményeire, melyek között gyakran látom és érzem papi hivatalom nehézségeit. Ezen könnyíteni a tisztelt előljárásság és a hívek egyeteme van hivatva.

Jól tudják önök, a lelkészi hivatalnak főcélja: az evangyeliomnak tiszta és világos hirdetése; a híveknek vallásos és erkölcsi képzése, melyeknek csak Jézus akarától és szellemétől való áthatottság által felelhet meg egy lelkész. Ez valamint eddig, úgy ezután is legszentebb törekvésem leend.

Magamviselote, álláspontom, melyet híveimmel szemben elfoglalom: tudva van önök előtt. Én ígérem, hogy a ki voltam e tekintetben alig hat hónap alatt, az leszek mindaddig, míg isten ezen egyházban szolgálnom és működnöm engedi.

Kölcsönös bízalom, szeretet, ragaszkodás és egyetértés által lehet csak haladás és virágzás. Ne feledjék ezt soha, ne tekintsenek mellékes érdekekre! Nézzék bennem főleg a lelkészt s ha mint ember nem teszek, vagy nem is tehetek mindenki igényeinek, érdekeinek eleget: mentsen ki az, hogy Jézus Krisztus, a mi urunk ügyét kell szolgálnom és képviselnem első sorban.

„Akkor lesztek az én barátaim, ha egymást szeretitek.“ Szeressék tehát önök egymást, szeressenek engemet, mint én szeretem önöket: akkor értik, felfogták és követik a kereszténység elvét, mely a haladást, egyetértést és szeretetet tüzte maga elébe.

Fogadják fiatal koromnál fogva csak kivételösen atyai és általánosan baráti jobbjomat, mely szivemet átható keresztényi szeretettel hajlik mindig önök felé. Az én uram és istenem áljja és tartsa meg sokáig.

3. A méltóságos igazgató-tanácsához ezen gyűlés által jóváhagyott és elfogadott felirat szerkesztetett, melyben az egyház tudatja közmegelegedését, megválasztásomat s egyszersmind kéri a megerősítést; kifejezi, hogy az idővel időre bárminő ok miatt megüresült lelkészi állomást csak oly módon kívánja betölteni, hogy ha a mlts igazgató-tanács által egy próba évre kibocsátandó lelkész-jelöltet híveink ez idő alatt megismerve, a mostani eljárás szerint törvényszerűleg megválasztják. Ellenben, a próba év kiteltével más jelöltet fog kérni; az előbbi köteles lesz az utána következőt bevárni.

A rendes lelkészre nézve is megjegyeztetik, hogy az előljárásság előleges tudta nélkül vidékre, vagy távolabbi helyekre sem hivatalos, sem magán ügyeiben nem távozhatik az utóbbi esetben köteles magát helyettesíteni. Ezt igényli és követeli az egyház népessége.

Végezetre, mély hálóját fejezi ki a közgyűlés a mlgs igazgató-tanácsnak a mult év 853. sz. alatti leirata felett, melyben a f. t. erdélyi egyházkerület jóváhagyásának fentartása mellett, a bukaresti egyházat a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak sorába igtatta s az egyház lelkészét a kerületi közgyűlés tagjai közé sorozta. Egyszersmind erős meggyőződést táplál a felől, hogy 1871-ben az egyházkerület főhatóságainak szervezetéről alkotott törvény II. c. pontja értelmében, egyházunk főgondnoka is az egyházkerületi közgyűlés tagjával még most elismertetik.

Gyárfás Albert,
bukaresti ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Jóteköny célú sorsjáték.** A kolozsvári Fröbel-egyesület által fentartott s hazánkban eddig páratlanul álló gyermekkert és azzal összekötve gyermek-kertésznöket is kőpző intézet, felsőbb helyen engedélyezett jóteköny célú, arany- és ezüst-sorsjátékának huzása már legközelebb, május 3-dikán meg fog történni. A nemes, emberiségi s közművelődési cél mellett, mely felszólalásunkat maga is eléggé igazolja, a sorsjáték tervezetének előnyei s nyereségeinek értékes volta is indokul szolgálhat sorsjegyei minél nagyobb kelendőségére. 50 kros sorsjegyek mellett 5000, 1000, 500 frankos arany és ezüst nyeresemény tárgyak: valóban csábító lehetne azokra nézve is, kik a jóteköny célú sorsjátékon is a lehető előnyök esélyeit számíthatnák. A nyeresemények összes száma 243. Az értékes és izléssel kiállított összes tárgyak Szurmák Vilmos arany, ezüst- és ékszer-kereskedésében megtekinthetők s meggyőzhetnek mindenkit, hogy e sorsjáték, nemes célja mellett nem közönséges anyagi előnyökkel is kínálkozik. De nem ezek, hanem a cél nevében hívjuk fel a pártolásra lapunk olvasóit és az egész mivelt közönséget. Igaz, hogy ennek jótekönyösága mostanában országos esapások által is nagyon igénybe van véve. De a pillanatnyi enyhületet kérő nyomor mellett sem szabad elfelednünk az állandó hatású s különösen a jövőnek alapot vető közművelődési s nevelési intézményeket; kivált ha azok pártolására a legcsekélyebb mérvű, a legkönnyebb s esetleg magunkra nézve is előnyös mód kínálkozik. A szóban forgó sorsjegyek minden sorsjegyjáruló kereskedésben, adó- és lottó-hivataloknál stb. kaphatók.

— **Új könyvkiadó társulat.** Dr. Kiss Áron a „Néptanítók lapja“ legújabb számában a vértelajai tanító-egyesület által már megpendített eszmét részletes alakba foglalva, egy nevelés-tudományi társaság alapítását indítványozta. E társulat feladatai közé — így szól többek közt — első sorban azt tűzhetné ki, hogy évenként adjon ki egy jelentést, melyben a hazai päd. irodalom s tankönyv-irodalom termékeit bírálósan a Dittes-féle Jahresbericht mintájára ismertesse, természetesen, hozzá adva a hazaihoz egy külön részben a legnevezetesebb angol, francia s német szakmunkák ismertetését. Továbbá, a päd. irodalom emelése végett a külföldi irodalmak (angol, angol-amerikai, német, stb.) legjelesebb päd. műveit évenként bizonyos mennyiségben hocsássa közre magyarrul. Végre, közös munkássággal vegye számba eddigi päd. irodalmunkat, készítse el annak teljes könyvészetét, irasson monográfiákat nevelésünk múltjából. Az oszme helyes s óhajtható, hogy az indítványozó — mint e célokra kiválóan alkalmas egyén — tegye meg az első lépést az által, hogy a fővárosi nevezetesebb szakférfiakat e tárgyban tartandó értekezletre meghívja.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűvel Kolozsvárt.